

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 34.

Tisdagen den 11 maj.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 119—123 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 54—56.

§ 3.

Vidare föredrogos vart för sig och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 57, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar; och

nr 58, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1925 försålda eller bortbytta tomter och områden.

§ 4.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6—8, som nu föredrogos, blevo ånyo bordlagda.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 560, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om införande i skolorna av halvdagsledighet för friluftsliv, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets

memorial, nr 25, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 24 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg; och

utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion om avskaffande av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till riksdagens första kammare; samt

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 34.

andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av legostadgan för husbönder tjänstehjon den 23 november 1833 m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
herr *Larson* i Tönnersa under 4 dagar fr. o. m. den 11 maj,
» *Jansson* i Edsbäcken » 2 » » » 14 ».

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 12 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 25 och utlåtande nr 26 samt andra lagutskottets utlåtande nr 28.

§ 2.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets förevarande utlåtande nr 2 måtte på det sätt föredragas, att endast kantrubrikerna uppläsas, allt i den mån icke annat föredragningssätt särskilt påkallas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
kostnader
i anledning av
lagen om fri
rättegång.

Härpå föredrogs *punkten 21*, angående anslag till bestridande av kostnader i anledning av lagen om fri rättegång; och yttrade därvid

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Som herrarna torde finna, har det anslag, som utgår vid föregående punkt avsett en mängd utgifter av olika slag, så att man egentligen icke haft någon överblick av hur mycket, som anslogs för de olika ändamålen inom ramen för det samlade anslaget till domare, vittnen och parter.

Nu har en uppdelning föreslagits av Kungl. Maj:t, och den har utskottet utan vidare accepterat samt funnit, att den skulle vara välbetänkt. Då vi kommo till den del, som gällde fri rättegång och anslaget till densamma, så ha vi inom avdelningen rätt mycket sysselsatt oss med denna punkt, ty vi ha funnit, att anslaget varit tämligen högt. Likaså har den förutsättning, varpå man gick in, då den fria rättegången inrättades, totalt brustit i så måtto, att antagandet, att hälften av omkostnaderna skulle kunna återvinnas utav de förlorande parterna i rättegången, icke visat sig hålla streck. Man utgick förmodar jag ifrån att den part, som hade fri rättegång, skulle vinna i halva antalet fall, under det han skulle tappa i andra hälften. När man då såg på hela det samlade anslaget, så fann man, att det belopp, som i förevarande avseende var uppdebiterat, endast belöpte sig till 49,000 kronor. Den ersättning, som staten sålunda beräknades få igen av de förlorande parterna, uppgick högst till sistnämnda belopp och sannolikt icke ens till så mycket, emedan det förekommer någon uppdebitering även på de andra grenarna av det samlade anslaget. Detta förhållande gav oss då anledning att se på villkoren för den fria rättegången och överhuvud taget, hur man gick till väga med densamma, och då funno vi lagens bestämmelser sådana, att det enda, som är avgörande för en part att få fri rättegång, är den ekonomiska ställning, i vilken han befinner sig. Någon hänsyn till om partens talan är berättigad eller oberättigad tycktes icke alls ha underkastats varken prövning eller den minsta tillsyn. Det är tydligt, att om man framgår på den vägen, så kunna parter, som ha fri rättegång — blott de akta sig för att driva rättegång i sådana mål, där fråga är om rekonventionstalan och kanske icke ens där är någon fara — utan minsta kostnader processa i oändlighet, utan att den ringaste tillsyn sker, om skäl finnas för att driva en sådan process.

Ser man på det belopp, som staten tycks ha återfått, så är det så ytterst ringa, att man kan ta för givet, att det måste föreligga något fel i hela denna sak, som bör rättas till. Ehuru jag naturligtvis är av den mening att den fattige bör ha fri rättegång, är det dock angeläget att även i det fallet i någon mån se till, att denna rättegång är befogad eller att det åtminstone finnes något stöd för densamma.

Det är därför, som jag nu vågar påkalla uppmärksamheten på det här ärendet och uttala den förhoppning, att Kungl. Maj:t måtte ägna detsamma sin omtanke för att om möjligt till kommande riksdag framlägga sådana förslag, som på ett rimligt sätt begränsa den här möjligheten till fri rättegång.

Jag vill naturligtvis att det skall vara på det sättet, att den fattige för att driva en sak, som är befogad eller t. o. m. tvistig, skall ha denna förmån, men däremot tror jag det är alldeles orimligt, att staten skall, såsom i åtskilliga fall skett, betala till båda parterna för fri rättegång, även i sådana fall, där målet har varit av sådan natur, att intet resultat uppnåtts. Här måste som sagt absolut vara något fel, eljest skulle utvecklingen icke kunnat

försiggå på sätt, som skett. Jag hoppas därför, att ärendet kommer att tagas under ny omprövning, och jag har, herr talman, såsom frågan för ögonblicket ligger, icke något annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan.

Ang.
kostnader
i anledning av
lugen om fri
rättegång.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 22—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Sedan *punkten 25*, angående anslag till fångvården, nu föredragits, yttrade

Ang.
vaktfruarnas
vid fångvården
avlönning.

Fru **Thüring**: Herr talman! Då jag väckte denna motion, om en uppflyttning till högre lönegrad av vaktfruarna vid fängelserna, var det under förhoppning att statsutskottet skulle kunna taga hänsyn till densamma. Utskottet har emellertid icke gjort detta utan funnit den placering, varom här är fråga och som gjordes förra året, vara en rättvis placering.

För min del kan jag icke tycka, att den var riktig och att det var rättvist, att vaktfruarna vid fängelserna skola vara placerade i första lönegraden. Det är nämligen icke några andra av de kvinnliga arbetarna inom statens anstalter, som placerats så lågt. Man får lov att tänka på, att dessa vaktfruar utföra ett mycket hårt och krävande arbete. De få ju i de flesta anstalter utföra samma arbete som de manliga vaktkonstaplarna, och dessa ha ju placerats i sjätte lönegraden. Jag vill icke ett ögonblick missunna männen att ha placerats så högt på löneskalan, men jag tror ändå, att det är ett för stort hopp mellan första lönegraden för kvinnor och sjätte för män, när de ha att utföra alldeles samma arbete. Jag förstår mycket väl, att det var omöjligt att vid förra årets placering av de kvinnliga befattningshavarna undvika alla misstag. Och när man icke tagit hänsyn till detta krävande och tunga arbete, som dessa vaktfruar ha, så måste det ovillkorligen bero på ett missförstånd, i ty att man icke tagit reda på arten av deras tjänstgöring.

Dessa vaktfruar få ju vistas så gott som hela sitt liv inom fängelsens murar i varje fall under den tid av sitt liv, då de äro i tjänstgöring, ty med undantag av ledighet varannan söndag och en halv vardag i veckan, så måste de vara på sin post både natt och dag. De få mycket sällan gå utom fängelsens murar, och om de någon gång göra det, så måste de alltid tala om var de finnas, för den händelse de behöva anlitas. De ha som bekant dessutom att vara med om mycket ansträngande fängstransporter och ha ju i övrigt ett mycket uppslitande arbete. Att detta skall taga både fysiskt och psykiskt på dem förstår man, och det visar sig också på deras hälsa innan de blivit gamla.

Jag vill erinra kammaren om, att man i statsutskottet och riksdagen, när det gällde en annan kategori, ansåg, att man icke hade fått fram full rättvisa vid placeringen av dithörande kvinnliga befattningshavare. Där vidtogs en uppflyttning från tolfte lönegraden till den trettonde; ty man hade kommit underfund med, att icke full rättvisa var skipad i detta fall, och man ville nu gottgöra detta.

Jag hoppas och tror, att denna kammares ledamöter vilja ta reda på även dessa vaktfruarnas arbete samt undersöka, om det icke vore rättvist att placera dem i en högre lönegrad. Jag kan också nämna, att personer tillhörande den manliga fångvården påpekat, att det icke skett rättvisa i detta fall, utan ansett, att tredje lönegraden här bort komma till användning. Så långt kan man kanske icke våga hoppas, att riksdagen sträcker sig, men vad jag livligt hoppas, är, att den vill vara med om en placering av dessa kvinnliga tjänstemän i åtminstone andra lönegraden.

Jag förstår mycket väl, att det är meningslöst att nu göra något yrkande,

Ang.
vaktfruar
vid fängvården
avlönning.
(Forts.)

när ett enhälligt statsutskott avstyrkt motionen, varför jag får nöja mig för i år och finna mig i ett avslag på motionen. Det kan ju vara möjligt, att ett annat år komma igen och då under förhoppning, att här uttalade önskemål skall tagas mera i beaktande av statsutskottet och riksdagen.

Jag har därför, herr talman, intet yrkande att göra, då jag anser ett sådant meningslöst.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 26—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ny
kolonigård vid
Singeshult.

Efter härpå skedd föredragning av *punkten 29*, angående ny kolonigård vid Singeshult, begärdes ordet av

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp som anförde: Herr talman! På förevarande punkt hyste jag på avdelningen i utskottet mycken tvekan, om jag skulle kunna gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Min tvekan rörde icke själva ändamålet för anslaget; jag är nämligen övertygad om att för att våra fångar verkligen skola kunna förbättras är ifrågavarande friluftsliv mot slutet av deras fängelsetid av utomordentligt stor betydelse. Det är klart, att om en fånge sitter på en vanlig straffanstalt, till dess han frigives och direkt kommer ut i samhället, har han mycket liten utsikt att kunna bli en god medborgare. Jag hyste där- emot tvekan beträffande det sätt, varpå ändamålet skulle förverkligas.

När man slog in på att bilda kolonaten vid Singeshult, utgick man från den förutsättningen att en uppodling och uppdikning skulle komma till stånd, därvid allt skulle göras för att få i gång jordbruk, och att man skulle sälja områdena och sedan börja på nytt på en annan punkt. Detta låter mycket plausibelt, men i verkligheten ställer det sig nog omöjligt, emedan med de tjugtals personer, som skola bo på området, blir alltför dyrt med bebyggandet för att man skulle kunna tänka sig, att en egnahemsbyggare skulle kunna köpa områdena. Kostnaden för bebyggande upptages ju här till icke mindre än 42,000 kronor. Nu har Kungl. Maj:t frågat lantbruksstyrelsen, om man icke kunde gå till en brukning på ifrågavarande områden i stället för att dika och odla, och härpå har styrelsen svarat, att detta naturligtvis går för sig. Vad jag tycker man förbisett är emellertid, att om man skall bruka jorden, måste det finnas ett betydligt större jordutrymme, när det gäller att endast dika och odla. Det är orimligt om man skall ha bortåt ett tjugotal personer för ett så litet jordbruk. Detta är nämligen icke större än att det kan föda en häst, fem kor och några smådjur. På det sättet blir det intet arbete under vinterhalvåret för mer än en person, och själva idén om att vederbörande skulle hållas till arbete förfuskas. Det blir naturligtvis att gå och titta på hästen och korna och företaga en del ryktning och putsning, men detta arbete befordrar icke en övergång till samhällslivet och möjliggör icke för fångarna att sedermera försörja sig själva.

Jag ber därför att få rikta herr statsrådets uppmärksamhet på huruvida man icke bör våga sig på en undersökning rörande möjligheten att i vårt land gå fram på samma sätt som tyskarna gjort i Schlesvig-Holstein och i Oldenburg. Där dikar och uppodlar man jorden och bebygger den endast med ett vanligt baracksystem, låt vara av utmärkt typ. Under den hårdaste vintern kan man då icke företaga någon förläggning dit, men detta är heller icke behövt, då arbetet ju icke kan fortgå vid den tiden på året. När man nu har centralfängelset i Mariestad med det stora jordbruket där och meningen dessutom är att taga ut de som skött sig bäst till Singeshult, tycker jag, att

man med utgångspunkt härifrån borde kunna gå till väga i vårt land på samma sätt som tyskarna. Då vunne man, att ett verkligt arbete kunde utföras, att man kunde dika och uppodla jorden och sedan försälja densamma till egnahemsbrukare, och man sluppe att utföra de utomordentligt dyrbara byggnader, som nu förekomma. Barackerna skulle nämligen vara av det systemet, att de utan alltför stor omgång kunde tagas ned och flyttas till en annan punkt. Vi ha ju här i vårt land tillräckligt med jord att tillgå, varför någon svårighet icke möter ur den synpunkten. Då systemet med så stor fördel använts i Tyskland, kunde man enligt min mening åtminstone göra ett försök. Man vunne framför allt, att det hela icke skulle ställa sig så oekonomiskt, ty här är det verkligen fråga om stora kostnader. Det är faktiskt naivt att säga, att fångvårdsstyrelsen lämnar »förskott» i förevarande avseende. För det första är ju fångvårdsstyrelsens penningar statsmedel och för det andra: tänker man verkligen, att man skall få igen »förskottet»? Det är ju alldeles orimligt. Det tyska systemet skulle säkerligen lättare kunna inpassas i verkligheten, under det att det system, som vi här ha framför oss, helt enkelt är en drivhusplanta. Jag vågar alltså rikta den vädjan till herr statsrådet, att han ser litet närmare till denna sak. Jag har emellertid icke velat gå emot Kungl. Maj:ts förslag, eftersom detta är utarbetat och kan träda i verkställighet när som helst, under det att det andra tager ett par år i anspråk, innan det gått igenom den vanliga trampkvaren. För att jag sålunda icke skall sägas stå hindrande i vägen i detta fall har jag nödtvunget gått med på Kungl. Maj:ts förslag oaktat det är oerhört opraktiskt.

Herr talman! Som denna fråga ligger till ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52 och 53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Härefter föredrogs sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestäm-

*Ang. ny
kolonigård vid
Singeskull.
(Forts.)*

melser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin ävensom av lagen den 27 november 1925 (nr 463) om utsträckt tillämpning av förstnämnda lag, m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Ang. skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning. Å föredragningslistan var vidare uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 mars 1926 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 209, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om åläggande av skyldighet för ägare av fastighet i stad att utgiva ersättning för anläggning av gata och kloakledning så ock att i visst fall upplåta mark till gata.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft nedannämnda i anledning av propositionen inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 303 av herr *Lindhagen*; samt

inom andra kammaren:

nr 428 av herr *Carlson* i Mölndal och

nr 432 av herr *Holmström* i Gävle.

Utskottet hemställde

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen lämnas utan bifall; samt
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1).

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Åkerman*, *Klefbeck*, *Sandegård*, *Lindqvist* i Halmstad, *Sjögren* och *Olsson* i Mellerud, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

- 1) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1).

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande propositionen avser att öppna möjlighet för stadskommunerna att av fastighetsägare uttaga bidrag till vissa anläggningskostnader. Närmast skulle saken kunna karakteriseras som ett slags värdestegringskatt: fastigheterna tänkas stiga i värde genom stadsplans antagande och genom gatuanläggningar; och det har då ansetts icke vara mer än rättvist, att fastighetsägarna få bära sin skäliga andel i kostnaderna därför. Samtidigt har man emellertid i förslaget avsett att införa vissa garantier till skydd för att dessa bidrag icke göras högre, än vad som skäligt är.

Jag har icke anledning att för det närvarande gå in närmare på dessa de-

taljer utan vill endast erinra därom, att vissa maximigränser i fråga om fastighetsägarnas bidragsskyldighet blivit satta med avseende å gatas bredd och beskaffenhet m. m., varjämte man avsett att förhindra en retroaktiv tillämpning, som ofta skulle verka obilligt. Slutligen har bestämmelse meddelats därom, att saken skall underställas Kungl. Maj:ts prövning till förekommande av att samhällena pålägga vissa sina medborgare oskäligen bördor.

Nu har utskottet sagt det, att »det finner det vara i sin ordning, att en ägare av ett område, vilket genom utläggande av stadsplan och dennas genomförande stiger i värde, på ett eller annat sätt bidrager till täckande av de kostnader, som härför påkallas». Någon principiell motsättning mellan utskottsmajoritetens uppfattning och Kungl. Maj:ts förslag förefinnes således icke. Emellertid anser utskottet, att man icke skall nu upptaga till bedömande vissa punkter i stadsplanelagstiftningen, lösryckta ur sitt sammanhang, och därför har utskottet avstyrkt den föreliggande propositionen.

Jag vill då först erinra därom, att dessa särskilda punkter äro icke så främmande för den nuvarande stadsplanelagstiftningen, som de vid första ögonblicket kunna synas vara. Den nuvarande stadsplanelagen stadgar nämligen skyldighet för tomtägare att avstå gatumark intill 9 m:s bredd, och det nu föreliggande förslaget innebär i princip huvudsakligen utsträckning av skyldigheten för fastighetsägare att därjämte deltaga i gatas anläggning till denna samma bredd.

Jag tror emellertid, att flertalet av utskottets ledamöter skulle ställt sig betänksamma mot att avstyrka det föreliggande förslaget, om de gjort sig närmare reda för, huru långt uppskov det i detta fallet blir fråga om. Såvitt jag kan se, kan den slutliga stadsplanelagen icke komma att träda i kraft förrän tidigast den 1 januari 1930, då räknar jag på följande sätt: De sakkunniga ha utlovat sitt betänkande innevarande höst. De äro samtliga ense därom, att av dem ifrågasatta ändringar i det tidigare kommittéförslaget äro så väsentliga, att vederbörande kommunala och statliga myndigheter måste ånyo bli satta i tillfälle att avge sitt utlåtande över deras förslag. Skola vederbörande kunna få tillräcklig tid på sig för sina yttranden — jag vill erinra om, att det är både kommunala och statliga myndigheter som skola yttra sig — så kan man inte vänta utlåtandena förrän tidigast sommaren nästa år. Även om det då utan dröjsmål sättes till en person att bearbeta dessa utlåtanden, att förredraga dem för vederbörande departementschef och att sedan göra de öfverarbetningar, som föranledas härav, kan man icke tänka sig en lagrådsremiss färdig förrän vid slutet av 1927 eller början av 1928. Och med hänsyn till den långa tid, som föredragningen av detta vidlyftiga lagförslag kommer att taga i lagrådet, så är det uteslutet, att frågan kan hinna fram till 1928 års riksdag, utan det blir tidigast påföljande års riksdag, och då kan icke ikraftträdandet tänkas förrän den 1 januari 1930. Detta allt under förutsättning, att allting går väl i lås. Skulle däremot de avgivna yttrandena över det blivande stadsplaneförslaget föranleda en mera väsentlig omläggning eller skulle lagrådets granskning resultera i en sådan, eller skulle öfverhuvud taget allt icke gå efter beräkning, så måste uppskovet bli längre.

Det har från de större städernas och från stadsförbundets sida enträget framhållits, att här föreligger behov av en lagstiftning. Men jag vill framhålla, att detta är icke bara en städernas skattefråga. Det är även av betydelse för fastighetsägarna att få dessa förhållanden reglerade, och det är av betydelse också för det allmänna, taget i vidsträckt bemärkelse. Vi ha sett här i Stockholm och i stadens omgivning — och jag förmodar att bilden har sin motsvarighet på andra håll — större och mindre områden, som icke äro stadsplanereglerade, beroende på att städerna finna kostnaderna alltför stora och markägarna icke vilja själva bidra. Det växer upp oreglerade samhäl-

Ang.
skyldighet för
ägare att
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)*

len utan någon byggnadsplan; förhållandena bli oordnade och det uppstår kåkstäder med alla de otillfredsställande förhållanden, som därav följa.

Då nu utskottsmajoriteten icke har ingått på någon sakbehandling av den föreliggande propositionen, så föreställer jag mig, att riksdagen icke skall vara benägen att omedelbart gå in i behandling av densamma, utan jag antar, att vad nu här bör övervägas är en återremiss till utskottet. Denna återremiss skulle alltså innebära, att riksdagen anser, att frågan icke bör uppskjutas så länge, som man nu kan befara blir fallet, utan att den kan tagas upp särskilt för sig, men att riksdagen i övrigt icke för närvarande binder sig för den ena eller den andra principen.

Jag vill emellertid i detta sammanhang icke underlåta nämna, att enskilda ledamöter av riksdagen ha för mig uttalat vissa farhågor rörande tillämpningen av denna lag. Man har befarat, att fastighetsägarna skulle åläggas större bidragsskyldighet, än vad som motsvarar värdestegringen av deras fastighet. Man har vidare befarat, att icke erforderlig hänsyn skulle tagas till tidigare överenskommelser, vare sig dessa äro av nyare datum eller hänföra sig till de i äldre tider träffade likställighetsöverenskommelserna mellan vederbörande markägare och städerna. Och man har slutligen förmenat, att bestämmelsen i 3 § om skyldighet för markägare att lämna gatumark gravationsfri skulle medföra svårigheter, och därför ansett, att det borde införas bestämmelse därom, att fastighetsägare, om svårigheter härutinnan mötte, skulle kunna ingå med framställning till Kungl. Maj:t om befrielse från denna skyldighet. Jag tror, att dessa farhågor rörande propositionens tolkning icke skola visa sig grundade. Men givetvis är från min sida icke någon erinran att göra, om förtydligande bestämmelser införas i denna riktning, eftersom någon meningsskiljaktighet i sak icke föreligger. Jag har förvissat mig därom, att bestämmelser härom lätt skola låta sig inarbetas i lagtexten, och jag vill förorda, att kammaren måtte besluta sig för att återsända propositionen till lagutskottet för saklig behandling.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Efter det anförande, som statsrådet och chefen för justitiedepartementet nu har hållit, skall jag inte göra det yrkande, som jag eljest tänkt att här göra, nämligen ett yrkande om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Åkerman m. fl.

Herr statsrådet har ju här i dag framlagt några synpunkter, vilka man kan säga inte på samma sätt ha varit möjliga att framlägga i propositionen, enär propositionen skrevs på ett tidigare stadium, och man inte då kunde på samma sätt överblicka, hur det kunde komma att gå med stadsplanefrågans utredning, som man nu är i tillfälle att göra. De särskilda upplysningar i det fallet, som herr statsrådet hade att meddela, inneburo ju det, att man inte kunde förvänta, att stadsplanelagstiftningen i sin helhet kunde inom den närmaste tiden framkomma på riksdagens bord, såsom utskottsmajoriteten m. fl. trott, utan statsrådet säger här i dag, att man kan beräkna, att denna lagstiftning kan komma fram tidigast 1930. Och i anledning därav hyser statsrådet den uppfattningen, att även utskottsmajoriteten med detta för ögonen skulle vara villig att gå in för en lagstiftning här, enär man inte skulle vilja anse det vara riktigt att vänta så länge att reglera dessa förhållanden, som det nu är fråga om.

Jag har för min del inte kunnat annat än finna de synpunkter, som herr statsrådet här har framfört till stöd för en återremiss, vara riktiga. Jag hade visserligen annars varit beredd att gå in för det kungl. förslaget sådant det föreligger, och detta till stor del därför, att jag betraktat denna lagstiftning endast som en provisorisk lagstiftning, som måste komma upp till ny prövning vid det tillfälle, när det gäller den reviderade lagstiftningen i sin helhet, och

ur dessa synpunkter har jag vågat giva min anslutning till lagförslaget sådant det föreligger, oaktat det inte har varit underkastat detaljgranskning i utskottet i sin helhet.

För att nu utskottet må bli i tillfälle att ingå på en detaljprövning av lagförslaget och för att det må bli i tillfälle att pröva de nya synpunkter, som herr statsrådet i dag här har framlagt, så skall jag, herr talman, i anslutning till herr statsrådets anförande be att få yrka, att detta ärende måtte återremitteras till första lagutskottet.

I detta yttrande instämde herrar *Sjögren, Olsson* i Mellerud och *Hedvall* samt fru *Thüring*.

Herr **Christenson** i Södertälje: Herr talman! Det finnes ju icke någon lagstiftning på detta område med det undantag, som berördes av herr justitieministern, nämligen att tomtägare under vissa förutsättningar har skyldighet att gottgöra staden för lösen av gatumark. Beträffande nyanläggning av gator och kostnaden därför finnas inga allmänt gällande bestämmelser, utan varje stad har ordnat förhållandena härvidlag för sig efter gamla regler. Ursprungligen har det nog, såsom framgår av propositionen, varit så, att fastighetsägarna i allmänhet fått sörja för den saken. Men under 1860- och 1870-talet ha träffats s. k. likställighetsöverenskommelser och andra avtal mellan fastighetsägarna och städerna, gående ut därpå, att fastighetsägarna skulle bli befriade från den särskilda skyldighet, som förut kan ha ålegat dem med avseende å gatuhållningen. Detta kan ha ordnats på olika sätt: det kan ha lämnats en avgift, en gång för alla eller kanske för vissa år, och det har på många håll bestämts viss skatt, som fortfarande utgår och som fastighetsägarna betala, såsom t. ex. fallet är i min hemstad, Södertälje, där sådan skatt utgår med 1 krona 25 öre per 1,000 kronor taxeringsvärde av hus och tomter inom stadsplan samt av jord å det yttre området för befrielse från en del skyldigheter, som avlösts från fastighetsägarna, däribland också gatuhållningen.

De bestämmelser, som här nu äro ifrågasatta, äro ju, som också herr statsrådet nämnde, givetvis hemmahörande i stadsplanlagstiftningen. Det kan därför inte anses lämpligt, att de utbrytas ur sitt sammanhang och framläggas såsom en särskild lag. Det har av åtskilliga myndigheter, som yttrat sig över förslaget, framhållits mycket starka betänkligheter just i det avseendet, exempelvis av en mängd länsstyrelser, av kammarkollegium och av lagrådet. Så säger t. ex. lagrådet: »Frågan om de skyldigheter, som uti ovan angivna hänseenden böra åligga ägare av fastigheter i stad, torde knappast kunna vinna en i alla avseenden fullt tillfredsställande lösning utan att samtidigt vederbörlig hänsyn tages såväl till de övriga skyldigheter i förhållande till staden, vilka enligt stadsplanlagstiftningen böra åligga denna grupp av samhällets medlemmar, som å andra sidan till de motsvarande förpliktelser, vilka enligt samma lagstiftning böra åligga staden gentemot fastighetsägarna.» Till och med den kommitté, som i huvudsak utarbetat det föreliggande förslaget, har varit, i viss mån åtminstone, betänksam mot en utbrytning ur stadsplanlagstiftningen och säger, att en sådan bör ske endast för den händelse de yttranden, som komme att införas över kommitténs förslag, skulle visa, att en dylik utbrytning vore oundgängligen nödvändig. Jag tror knappast man kan säga, att yttrandena i allmänhet gå i den riktningen, utan det är tvärtom många, kanske flertalet yttranden, som gå i en alldeles motsatt riktning.

Det är vidare en annan omständighet, som är av vikt här, och det är, att den viktiga 3 § i förslaget, vilken stadgar skyldighet för ägare av ett större område att *dels* utan ersättning och gravationsfri upplåta all mark, som er-

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.

(Forts.)

fordras för gator, torg och andra allmänna platser, dels bestrida kostnaderna för anläggning av dessa gator m. fl. anläggningar och dels bekosta anläggning av kloakledningar, icke var med i det förslag, som den kommitté, vilken utarbetade förslag i ärendet, hade till behandling. Däremot var det ett par andra bestämmelser, nämligen frågan om fastighetsägares skyldighet att lämna ersättning för underhåll av gator och för renhållning, som voro med i kommitténs förslag, men som blevo uteslutna under den fortsatta behandlingen av ärendet. Då emellertid 3 §, som är av stor vikt och särskilt för de större städerna torde äga stor betydelse, icke var med i kommittéförslaget, ha följaktligen icke de myndigheter, som här yttrat sig, fått tillfälle att taga del av och ställning till denna viktiga paragraf.

Utskottet har ansett, att det inte är lämpligt att bryta ut denna fråga ur stadsplanelagstiftningen, vilken ju nu är föremål för omarbetning, utan att man bör avvakta framläggandet av denna lagstiftning i dess helhet och då taga upp till behandling även nu föreliggande spörsmål. Utskottet har därför icke gått in i någon detaljbehandling av förslaget. Men, om utskottet icke gjort det, så tror jag i alla fall icke, att utskottet eller åtminstone flertalet i utskottet gillar alla bestämmelserna i lagförslaget. Det kan efter min mening framställas åtskilliga erinringar mot dessa bestämmelser.

I 1 §, som reglerar skyldigheten att betala kostnaden för gatuaneläggning, finnas icke några närmare direktiv för, hur ersättningen härvidlag skall bestämmas. Det medges ju gärna, att det är mycket svårt att få några reglerande bestämmelser, som kunna lämpa sig för alla städer och liknande samhällen, men att ha det ordnat på det sättet, att man inte alls vet, hur det kan komma att gestalta sig med avseende på storleken av de kostnader, som i det ena eller andra samhället tomtägare kan komma att få vidkännas, torde icke vara tillfredsställande. Jag föreställer mig emellertid, att, om denna lag antages av riksdagen, så kommer väl flertalet städer att införa sådana bestämmelser, att hela kostnaden för anläggning av gator kommer att läggas på tomtägarna. Det beror naturligtvis mycket på sammansättningen av de myndigheter, som ha att besluta. Nu är det ju visserligen så, att Kungl. Maj:t har att fastställa sådana skyldigheter, som förut icke ålegat fastighetsägarna, men den möjligheten torde icke vara utesluten, att Kungl. Maj:t i flertalet fall följer kommunens beslut. Det finnes då icke någon möjlighet för en fastighetsägare eller en grupp av fastighetsägare, som anser sig orättvist behandlad, att mot kommunens beslut fullfölja talan i vanlig ordning till Konungens befallningshavande och till regeringsrätten, och på det sättet få sina angelägenheter prövade. Det måste ju sägas, att häri ligger en viss otrygghet. Det har framhållits, att gatuaneläggningen är till fördel för fastighetsägarna. Ja, det är ju riktigt, att så i regel är förhållandet, och det är ju också alldeles i sin ordning, att fastighetsägarna få lämna skäligt bidrag till sådana förbättringar med avseende å samfärdsförhållandena, som de verkligen ha nytta av. Herr statsrådet säger i propositionen liksom även i dag i kammaren, att det icke är meningen, att fastighetsägarna skola nödgas bidraga till anläggning av gator, utöver vad som motsvarar den värdeökning, som uppkommer för fastigheterna, men det kan nog inträffa sådana fall, att gatas anläggande medför endast obetydlig, ja kanske icke alls någon värdeökning för respektive fastigheter. Det kan t. ex. hända, att förbi en fastighet går en mycket bra väg, men att staden likväl vill lägga om denna väg till en gata och förse densamma med ett dyrbart beläggningsämne, en åtgärd varav emellertid fastighetsägaren kanske har ingen eller ringa nytta. Om nu staden med stöd av denna lag fått infört sådan bestämmelse, att hela kostnaden för gatuaneläggningar skall bestridas av tomtägarna, kan man därigenom komma att överskrida den gräns för fastighetsägarnas bidragsskyldighet, som representeras av respek-

five fastighets värdeökning, en värdeökning som ju för övrigt är ytterligt svår att beräkna. Det är ju också givet, att den osäkerhet, som i detta avseende måste uppkomma, kommer att inverka eller åtminstone kan komma att inverka på byggnadsverksamheten. Är det så, att en stad ännu icke infört denna lag, så kan den, som vill skaffa sig ett eget hem och för detta ändamål köpa sig en tomt, som icke befinner sig vid en redan färdig gata, tänka som så: här kommer möjligen en sådan lag att införas, och jag vet ju icke alls, huru mycket jag då kan komma att få betala för anläggning av gata. Under sådana förhållanden avstår han kanske från att bygga det egna hem eller den lilla stuga, han tänkt anlägga. Blir det nu ordnat så, att tomtägarna få betala hela gatanläggningsekostnaden, kommer detta givetvis att drabba särskilt tungt de mindre fastighetägarna. Deras tomter kunna ha en rätt lång gatu-gräns men endast vara bebyggda med små hus, som icke ha så stort värde. Skulle de komma att betala gatukostnaden framför sina tomter intill gatans mitt, kan detta bli synnerligen betungande för dem. Man kan säga, att lagen skulle ej endast skapa osäkerhet och osäkerhet för dem, som ämna skaffa sig och bebygga en tomt, utan medföra ett osäkerhetstillstånd även för dem, som redan byggt på mark invid en väg, som sedermera kommer att ombyggas till gata. Dessa fastighetsägare hava vid fastighetens bebyggande icke haft någon kännedom om eller någon tanke på, att de skulle komma att drabbas av utgifter för anläggande av gata.

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.

(Forts.)

Det finns för övrigt en annan synpunkt, som man i detta sammanhang kanske bör skänka något beaktande. Jag tänker på det fall, att genom ett yttre, icke stadsplanlagt område i en mindre stad löper en av bilar mycket trafikerad landsväg. Så utsträcker stadsplanen att gälla jämväl för detta område, och det bestämmes, att i stället för vägen, som varit fullt tillräcklig och lämplig kommunikationsled för de fastigheter, som legat på båda sidor av densamma, i stället skall anläggas en dyrbar gata. Skola nu på grund av bestämmelser, antagna enligt denna lag, ägarna av fastigheter på ömse sidor om vägen få betala var sin hälft av denna gata, kan det ju, som jag förut framhållit, bli synnerligen betungande för dem. Staden behöver i sådant fall icke betala någonting, trots att staden kanske får ganska avsevärt bidrag av bilskattemedel, som just äro avsedda att användas som understöd till anläggning och underhåll av gator och vägar. Jag menar, att det icke är tillfredsställande, att lagförslaget gör det möjligt att på detta vis lägga hela tungan på fastighetsägarna. Om nu en lagstiftning skall genomföras på detta område, bör det efter min uppfattning i lagen stadgas en viss skälig gräns, över vilken fastighetsägarna icke få betungas med kostnader för anläggning av gata. Denna gräns må sedan sättas till en viss kvotdel av kostnaden eller bestämmas på annat sätt. Det må framhållas, att det ej är enbart fastighetsägarna utan hela staden och dess samtliga invånare, som ha fördel av att gator anläggas och befinna sig i tillfredsställande skick.

Man kan ju också, som i något av de i saken avgivna yttrandena föreslagits, som en garanti mot att fastighetsägarna icke alltför mycket betungas, tänka sig, att det uppställles fordran på, att beslut rörande skyldighet för fastighetsägare att bidraga till anläggande av gata skall, för att få rättslig giltighet, fattas med kvalificerad majoritet.

Jag anser sålunda, att 1 § bör innehålla mera preciserade bestämmelser rörande den fastighetsägarna åliggande ersättningsskyldigheten och med avseende å grunderna för ersättningsens bestämmande. Regler borde även finnas för de fall, då fastighetsägarna frilöst sig från skyldigheter med avseende å gatu-hållningen.

Även 2 §, som handlar om fastighetsägares skyldighet att bidraga till kloakledning, förefaller mig innehålla ganska svävande bestämmelser, som lätt kun-

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.

(Forts.)

na ge anledning till tvist. Det är ju så, att kloakledningar äro av sanitär betydelse för hela samhället, och det kunde därför kanske vara lämpligt, att även i denna § inryckas bestämmelser, avsedda att begränsa storleken av de bidrag, som skulle utgå från fastighetsägarna.

Så kommer jag till 3 § i lagen, den nya paragraf, som icke varit ute på remiss och som myndigheterna sålunda icke fått tillfälle att yttra sig om. Den stadsplanelagstiftningskommitté, som omarbetat eller kanske fortfarande är sysselsatt med att omarbeta stadsplanelagen, har framlagt ett förslag i någon liknande riktning, som det nu föreliggande, men kommitténs förslag går ut från helt andra förutsättningar i detta avseende. Kommittén har föreslagit, att fastighetsägare, som äger ett större område, och som vill, kanske mot stadens önskan, genomföra en stadsplan för att bättre utnyttja detta sitt område, skall ha skyldighet att utan ersättning tillhandahålla gator o. s. v. Detta gäller med andra ord det fall, att en fastighetsägare så att säga vill påtvinga staden en stadsplan. Det nu förevarande förslaget har ett helt annat innehåll. Sistnämnda förslag avser, att staden skall kunna påtvinga en fastighetsägare stadsplan över hans område och i samband därmed tvinga honom utge ersättning för anläggande av gator etc. Det kan då inträffa en ganska egendomlig situation. Städerna besluta ju ensamma om stadsplan. Antag att en stad ovillkorligen vill utsträcka stadsplanen över en liten egendom, som ligger i stadens utkant. Den som äger denna egendom, nyttjar densamma för jordbruksändamål och har god avsättning för egendomens produkter inom staden. Han har icke alls någon tanke på eller önskan att exploatera egendomen genom att stycka densamma till tomter. Staden vill emellertid, som sagt, ovillkorligen draga fram stadsplan över egendomen. Staden har kanske på andra sidan densamma ett område, som staden vill komma i förbindelse med. Staden får således en stadsplan fastställd och Kungl. Maj:t fastställer sådana villkor, som oförmålas i 3 §. Hur skall det då gå, om denne fastighetsägare icke vill utnyttja området till tomtbildning? Han har enligt 3 § icke skyldighet att utge ersättning eller tillhandahålla mark, förrän han begär tomtindelning. Tomtindelning kan, utom efter framställning av vederbörande fastighetsägare, icke ske annat än under rent exceptionella förhållanden t. ex. efter en eldsvåda. Antag alltså, att fastighetsägaren underlåter att begära tomtindelning. Hur går det då? Jag kan inte tänka mig annat än, att staden blir tvungen exproprierar den mark, staden behöver för gator, om staden vill utsträcka stadsplanen över egendomen. Men då kanske fastighetsägaren, som på detta sätt fått sin mark inrutad med gator, ledsnar på egendomen och säljer återstoden av densamma. Innan tomtindelning får begäras för fastighet i stad, skall områdets ägare enligt 3 § till staden avstå mark, respektive utge ersättning för gatanläggningar etc. Nu befinner sig ju området redan i stadens ägo genom expropriation. Skall den nye ägaren till det kvarvarande området utge ersättning, eller hur skall det förfaras? Det kan, såvitt jag kan finna, icke utläsas av 3 §.

Av de i saken avgivna yttrandena tror jag det framgår, att de tvistefrågor, som i här ifrågavarande avseende uppkommit mellan städer och fastighetsägare, i regel kunnat ordnas på frivillighetens väg. Städerna, som i huvudsak själva ha bestämmanderätten angående utdragande av stadsplan och ledningar, ha utan tvivel stora maktmedel i sin hand, varigenom de kunna förmå fastighetsägarna till medgivanden, som för dessa kunna medföra mycket stora uppoffringar. Ja, det kan nog ibland hända, att en fastighetsägare genom överskommelse med staden ålägges alltför stora offer. I detta avseende är det av intresse att taga del av lagförslaget 4 §, där det stadgas, att, om det genom frivilliga överenskommelser ålagts fastighetsägarna att vidkännas större utgifter eller kostnader, än som kunnat åläggas dem enligt lagförslaget, skola så-

dana avtal icke gälla. Paragrafen grundar sig tydligen därpå, att man gjort den erfarenheten, att städer stundom utnyttjat sin ställning på ett obehörigt sätt. I det yttrande, som avgivits av Göteborgs stadsfullmäktige, nämnes, att det förut gått mycket bra för Göteborgs stad att reglera hithörande förhållanden genom frivilliga överenskommelser med vederbörande fastighetsägare men att, sedan Göteborg inkorporerat Lundby, det visat sig, att fastigheterna i Lundby kommit upp i så höga pris, att det icke låtit sig göra för jordägarna att pålägga jorden de av staden fordrade avgifterna. Nu vill man ordna dylika förhållanden genom lagstiftning i stället för genom privata överenskommelser. Hur skall man då göra? Skall man i ett sådant fall som det nyssnämnda med stöd av lagens bestämmelser tvinga fastighetsägarna, som, efter vad det öppet erkännes, icke kunna betala dessa avgifter, att gå ifrån sina fastigheter?

Utskottet har ansett, att man icke borde taga upp detta lagstiftningsspörsmål isolerat och bryta ut det från stadsplanlagstiftningen utan låta det komma till behandling i samband med sistnämnda lagstiftning i dess helhet. Nu har herr statsrådet i dag meddelat, att det sannolikt kommer att dröja ända till den 1 januari 1930, innan den reviderade stadsplanlagen kan träda i kraft. Herr statsrådet förklarade vidare, att anledningen till att det kommer att dröja så länge är, att de sakkunniga sannolikt komma att föreslå så väsentliga ändringar i gällande stadsplanlag, att det sålunda reviderade förslaget måste bli föremål för ytterligare yttranden och beredning. Men, om det skall genomföras så stora ändringar av stadsplanlagen, förändringar, som i sin mån kanske även kunna inverka på de frågor, som här äro före, förefaller det mig, som om detta skulle vara ytterligare ett skäl för att riksdagen bör ställa sig avvaktande och vänta med att taga ställning till de frågor, som behandlas i den nu förevarande proposition, tills riksdagen får sig förelagd hela den nya stadsplanlagstiftningen. Det är ju möjligt, att det kan vara angeläget för Stockholm och Göteborg att skyndsamt få till stånd en lagstiftning på detta område — en omständighet, som i och för sig givetvis måste tillerkännas en viss betydelse — men detta kan dock icke efter min uppfattning vara en tillräcklig anledning att ur sitt rätta sammanhang bryta ut en lagstiftning, som avser hela landet.

Det förslag, som nu under debatten framställts om att återremittera detta ärende till första lagutskottet för ny behandling, kan jag ej biträda. Jag är övertygad om, att det icke skulle vara möjligt för första lagutskottet att nu i riksdagens elfte för att inte säga tolfte timme göra en sådan omarbetning av detta lagförslag som, åtminstone enligt min mening, skulle erfordras för att förslaget skulle kunna anses tillfredsställande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Johanson* i Huskvarna instämde häruti.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Nothin**: Herr talman, mina herrar! Blott en kort replik till den siste ärade talaren. Han åberopade, att åtskilliga eller måhända flertalet myndigheter skulle ställt sig avvisande mot att denna fråga toges upp till lagstiftning särskilt för sig. Emellertid är det ju så, att man icke skall *räkna* myndigheternas antal utan man skall se efter, vilka det är som ha mest kännning av denna sak och vilka kunna anses ha den mest ingående praktiska erfarenheten och taga reda på hur just dessa myndigheter ställa sig till frågan. Gör man så tror jag, det skall komma att visa sig, att resultatet blir ett annat än det, den siste ärade talaren angav.

Vidare riktade han sig med avseende på lagförslaget beredning däremot, att 3 § icke fanns med i det för yttrande utremitterade förslaget. Ja, det är

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgeva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.

(Forts.)

alldeles riktigt. När man sänder ut ett ärende på remiss, så är det för att få höra, vad myndigheterna ha att säga i frågan, och det är efter påpekanden från hörda myndigheter, som denna 3 § inflöt i förslaget. Vad man ville vinna med denna paragraf var att bättre än i det utremitterade förslaget träffa den oförtjänta värdestegringen och träffa denna redan hos fastighetsägaren innan han hunnit stycka och försälja marken till tomter.

För övrigt sysselsatte sig herr Christenson mest med förslagets detaljer, men debatten härom bör ju icke ske i kammaren förrän saken behandlats inom utskottet, och jag har därför ingen anledning att taga upp till bemötande vad han yttrade, ehuru mycket vore att säga därom. Jag vill dock erinra kammaren om, att alla dessa bekymmer, som han gav uttryck åt i sitt anförande, ha icke vunnit någon genklang vid den grundliga behandlingen av ärendet inom lagrådet, utan lagrådet har i alla dessa avseenden — enhälligt om jag minns rätt — icke funnit skäl till erinran. Flertalet erinringar i övrigt avser sådana frågor, som man har att lösa vare sig det gäller en slutlig lagstiftning eller en utbruten del av en sådan. Vill man verkligen gå in för frågan att fastighetsägaren skall bidra till dessa kostnader, så kan man icke komma ifrån de svårigheter herr Christenson nu framdrog, vare sig i en slutlig eller en partiell lagstiftning, ty samma svårigheter möta i båda fallen. Men det är just dessa saker, som böra dryftas inom utskottet.

Herr Christenson nämnde vidare, att det icke skulle vara tillräcklig tid för utskottet att behandla denna fråga, men jag har svårt att tänka mig, att de två månader, som gått till ända sedan propositionen avlämnades till riksdagen, förflutit utan att det varit tämligen grundlig diskussion angående lagförslaget i utskottet och att därför behandlingen nu skall kunna gå tämligen fort.

Skulle det visa sig vid utskottsbehandlingen, att det möter svårigheter att hinna med ett positivt förslag, så blir det väl ingen annan råd än att utskottet får komma in till riksdagen med en anmälan härom, och då faller ju förslaget denna gång. Men vad jag genom denna hemställan om återremiss velat undvika, det är, att frågan skall skjutas undan på många år, vilket skulle bli fallet, om den sammankopplades med den slutliga stadsplanelagstiftningen.

Herr Carlson i Mölndal: Herr talman! Jag kan naturligtvis inte ha något att invända mot en återremiss av detta ärende till första lagutskottet, och jag har så mycket mindre några betänkligheter rörande denna sak, som en av anledningarna till att jag väckte en motion om avslag på den kungl. propositionen var den, att det endast återstod tvenne dagar före påsken för mig att sätta mig in i lagförslaget, och jag ansåg mig icke på denna tid kunna *motionera om en ändrad lagtext*. Anser emellertid utskottet, att det under den tid, som återstår innan riksdagsarbetet avslutas, hinner komma fram med ett nytt betänkande, så har jag som sagt ingenting emot att ärendet återremitteras.

Anledningen till att jag nu tagit till orda är närmast den, att om ärendet skall gå på återremiss så kan det ju vara ganska viktigt, att det framföres vissa synpunkter, som kunna vara förtjänta av att vinna beaktande vid utskottets nya prövning av detta lagförslag.

Jag skall inte uppehålla mig med vad myndigheterna sagt beträffande propositionen. Det är ju konstaterat, att 22 länsstyrelser, 25 magistrater och 9 drätselkammare äro kluvna i tvenne lika stora hälfter. Den ena parten har ansett, att ett större eller mindre behov av lagstiftning föreligger, medan den andra parten ansett, att man utan några större vådor skulle kunna låta saken anstå och pröva detta lagförslag i sammanhang med det stora lagstiftningskomplex, som benämnes stadsplanelagen.

Då jag väckte min motion, avsåg jag icke att rikta mig mot lagförslagets stora princip att jordägaren skall åtaga sig kostnaderna för anläggande av

gator och avstå härför erforderlig mark, utan jag motionerade därför, att den frågan står enligt propositionen öppen, hur det skall förfaras med sådana områden, som redan äro bebyggda, där tomterna alltså redan äro utsålda och vila på enskilda händer. För mig är det stora frågetecknet fortfarande, huru dessa områden skola komma att behandlas, då de läggas under stadsplan, och det är alltså den saken, som gör, att jag icke med lagsförslagets nuvarande lydelse kan anse det lyckligt, om det upphöjdes till lag.

Nu har tidningen Social-Demokraten inte en gång, utan två gånger, sista gången i dag, förklarat, att min motion har tillkommit till följd av ett missförstånd på grund av min oförmåga att läsa innantill och förstå vad ett lagsförslag innehåller. Jag skall be kammarens ärade ledamöter att följa mig en liten stund — den skall bli ganska kort — i aktstyckena, för att konstatera vem det är, som icke kunnat förstå det här lagsförslaget.

Propositionen anger, att ett starkt behov av denna lag är tillfinnandes i Stockholm och Göteborg. De kommunala myndigheterna i Göteborg, som skrivit trenne gånger till regeringen och begärt ett lagsförslag liknande detta, säga i sina yttranden, som äro fogade till propositionen, att i stort sett har man lyckats ganska bra, medelst frivillig överenskommelse med jordägarna, med den av Göteborgs stad alltid tillämpade principen att lägga kostnaderna för gatornas anläggning på fastighetsägarna. — Ville jag vara elak, skulle jag kunna säga, att det kan finnas möjligheter att missförstå propositionen därför att i denna säges, att i 67 städer, däribland Stockholm och Göteborg, bestridas gatu- och ledningskostnaderna av staden. Så är ju dock icke förhållandet i Göteborg. — Det har emellertid, säga de kommunala myndigheterna i Göteborg, gått utomordentligt bra i de allra flesta fall att där tillämpa denna princip, men det finnes en hake, och denna hake gäller Lundby område. Jag förmodar, att herrarna läst propositionen så pass, att herrarna kunnat finna, att det egentliga underlaget för Göteborgs kommunala myndigheters framställning med begäran om denna lagstiftning är, att detta förslag kan föras ut i tillämpning på Lundbyområdet.

Nu skall jag komma till de aktstycken, varpå jag har stött min motion i denna sak. Det heter i ett av fastighetsdirektören i Göteborg avgivit yttrande, i vilket stadsfullmäktige instämt, på följande sätt:

»I Lundby var däremot jorden redan vid införlivningen till stor del uppdelad i mindre områden, s. k. tomter, fördelade mellan ett flertal ägare. En överenskommelse om gatu- och ledningskostnader kan som regel icke träffas endast för ett så litet område som en tomt, utan överenskommelsen måste i allmänhet avse ett större sammanhängande område. Det faller av sig självt, att om ett sådant område på exempelvis en hektar är uppdelat mellan tio ägare, det måste vara förenat med betydligt större svårighet att få en överenskommelse i förevarande hänseende till stånd, än om det äges av en person.»

Vidare säges från stadsfullmäktige i Göteborg följande beträffande Lundby:

»Många av dessa småfastigheter äro redan bebyggda och andra hava förvärvat av sina nuvarande ägare i fullt lojal avsikt att av dem bebyggas. — Den största delen av den ännu ej exploaterade jorden i Göteborg torde dock utan svårighet kunna tåla att belastas med gatu- och ledningskostnaderna. — Det är således tydligt, att de smärre fastighetsägarna, om uttrycket tillåtes, vilka förvärvat sina fastigheter från de större tomtexploatörerna, bli hårdast drabbade, såvida ej vid bestämmandet av grunderna för beräkning av den kostnad, som skall påföras de olika tomtägarna, berättigad hänsyn tages till den artskillnad, som faktiskt förefinnes mellan tomtexploatören och den mindre fastighetsägaren.»

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gatu- och
kloakledning.
(Forts.)

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.

(Forts.)

Slutligen heter det i fastighetsdirektörens yttrande:

»Det är givet, att jordägare, vilka förvärvat sin jord under sådana förhållanden, med all makt skola söka att få kostnaderna för gator och ledningar överflyttade på staden. *Men staden torde knappast hava någon anledning att hålla dem skadeslösa för en felaktig spekulation.*»

Finnes det någon av kammarens ledamöter, som ur detta kan läsa ut någonting annat än att de kommunala myndigheterna i Göteborg ha begärt denna lag, bland annat därför, att den skall kunna tillämpas på dessa områden vid Lundby? Jag vill erinra om, att representanter för sex kommunalföreningar i Göteborg, med Lundby kommunalförening i spetsen, vilka också ha genomläst den här propositionen, rest hit upp till Stockholm och uppvaktat en del riksdagsmän i anledning av denna proposition. Jag upprepar här, att jag fortfarande anser, att från min sida föreligger icke något missförstånd på denna punkt.

Nu är frågan den, huru man tänkt sig, att en stadsplanelag skall tillämpas beträffande sådana områden, som redan äro bebyggda, och där tomterna tillhöra de enskilda fastighetsägarna. Det är det som har utgjort det verkliga motivet för att jag väckte min motion. För att styrka min uppfattning beträffande Lundby vill jag vidare framhålla, att staden Göteborg, alltsedan Lundbyområdets införlivning 1906, alltså för 20 år sedan, blockerat vissa fastighetsägare i Lundby beträffande vatten och elektriskt ljus. Det framgår även av dessa aktstycken, att vissa fastighetsägare icke kunnat få vare sig ljus eller vatten med mindre de vilja åtaga sig att bestrida kostnaderna för gatuaneläggningar på detta område.

Om det sedan kommer en delegation från Göteborg och uppvaktar mig, och jag ställer den frågan till delegationen, hur den tänkt sig, att denna lag skall tillämpas beträffande Lundby, på de bebyggda områdena där, och denna delegation förklarar, att det icke kan vara möjligt att av dessa fastighetsägare taga ut dessa kostnader, då är det icke jag, som gjort mig skyldig till något missförstånd, utan de kommunala myndigheterna i Göteborg, som uttalat sig på två olika sätt. Jag saknar förmåga att kunna läsa vad folk *tänker*, men vad som är skrivet, det anser jag mig kompetent att läsa ut.

Ingen skall hysa den föreställningen, att det här lagförslaget kommer att få sin huvudsakliga tillämpning i Stockholm och Göteborg. Nej, jag anser tvärtom, att det är just i städernas förorter, vidare i köpingar och municipalsamhällen, där stadsplan skall utarbetas och antagas, som denna lag kommer att tillämpas. Därför är det enligt min uppfattning av oerhörd vikt, att man är på det klara med, vilka följder, som kunna uppstå av en sådan här lag. Nu har jag visserligen varit egoistisk nog att i någon mån tänka på mig själv, såsom egnahemsägare, och jag har ju i en viss tidning fått uppbära smålek därför, men jag kanske bör säga, att beträffande den jord, som jag personligen skulle få släppa till av min trädgård, så inskränker sig det hela till en c:a 2 meter bred remsa, som skjuter fram på en sträcka av c:a 50 meter. Det är visserligen det bästa av min trädgård men det offret bringar jag ganska lätt, men mina två närmaste grannar få släppa till *hela* sina trädgårdstäppor, när stadsplanen skall förverkligas och vägen utanför deras hem skall omläggas från nuvarande 4 till 12 meters bredd. I alla dessa små egnahemssamhällen, där gatorna skola breddas, kan ju detta icke ske på annat sätt än att trädgårdstäpporna få maka åt sig och minskas med 3—4 meter breda remsor: på sina ställen kommer hela trädgården att försvinna. Skall man nu kunna tolka detta lagförslag så, att i dessa egnahemssamhällen — och de äro många, det kan jag försäkra herrarna — fastigheterna skola för det första avstå från denna mark att den ersättning och för det andra kanske åläggas av fullmäktige

inom samhället att helt eller delvis bestrida kostnaderna för dessa gators anläggning?

Jag kan icke tillägna mig reservanternas synpunkter, när dessa säga, att det är tämligen självklart, att där en gata går fram genom ett sådant samhälle, där komma dessa fastigheter att stiga i pris, d. v. s. den s. k. jordvärdestegringen kommer att verka på det sättet, att fastigheterna ökas i värde. Reservanterna mena, att det icke kan vara något oriktligt i, att fastigheterna bidra åtminstone med samma belopp, som fastigheten stiger i värde. Däruti är jag ense med reservanterna. Jag skulle dock vilja göra det påståendet, utan att taga åtminstone något nämnvärt därav tillbaka, att i intet av dessa förstadssamhällen, i intet av dessa egna hemssamhällen, dessa samhällens bebyggda områden, där vägarna skola breddas till det dubbla och mer än det, komma fastigheterna att undergå någon värdestegring. Jag skall icke gå så långt, att jag säger, att det kan verka dithän, att fastigheten sjunker i värde, ehuru detta nog kommer att bli det verkliga förhållandet beträffande många av dessa fastigheter.

Efter vad jag nu anfört, torde det vara uppenbart, att jag för min del inte kan vara med om att bidra till, att en sådan lagstiftning som denna föres ut till de kommunala myndigheterna. Det har ju med allt fog erinrats om, och jag vill här stryka under det, hur det blir, när denna lag kommer att tillämpas. Först skola gatuexperterna — det blir naturligtvis några ingenjörer i de respektive städerna, som skola göra upp de grundläggande förslagen — uttala sig om i hur stor utsträckning den och den fastigheten skall bidra till gatu- anläggningskostnaderna. Sedan går ärendet till drätselkammaren och från drätselkammaren till fullmäktige. Men vi veta alla och envar, hur det går till, när dessa ärenden skola handläggas. Det är ju i regel så, att man stöder sig på sakkunskapen, på experterna. Drätselkammaren fattar i de flesta fall sitt beslut i överensstämmelse med de sakkunniga, och så göra också fullmäktige. Det är långt ifrån säkert, att lagens tillämpning, på administrativ väg, alltid kommer att präglas av rättvisa och billighet.

Nu har det anmärkts beträffande denna sak, att det inte skulle behöva gå så förfärligt illa för egnahemsbyggarna. De behöva inte punga ut med något kontant belopp, har det sagts, utan saken kan ordnas genom en in-teckning, som sedermera kan lösas genom utärre avbetalningar. Jag tror dock, att vi alla känna till, att egnahemmen i regel redan äro in-tecknade till skorstenarna och få de en in-teckning till på fem, sextusen kronor, som ligger ovanför skorstenen, tror jag det blir ganska besvärligt för dem.

Det är ju på det sättet, att en fastighet skall bidra till kostnaderna för anläggning av gata framför tomten. Hur kommer nu detta att verka i praktiken? Jo, det kan verka på det sättet, att en fastighet, som har växt i höjden, så att den upptar fyra à fem våningar, kan slippa undan med ett relativt litet belopp, under det att man i förortssamhällena och egnahemsområdena, där ju tomterna i regel äro större, därför att till dessa vanligen hör en trädgård, kommer att drabbas mycket hårt av dessa kostnader. Det finnes faktiskt exempel på, att det kan verka på det sättet, att en egnahemsbyggare kan få bidra med ett belopp, som är fem, sex gånger större, än vad en fastighetsägare, som bor i den centrala delen av staden, får betala till gatu-anläggning för sin stora fastighet. Detta är ett förhållande, som man naturligtvis också bör tänka på, om nu förslaget kommer att återremitteras till lagutskottet. Experterna på det här området gilla ju den principen, att tomtägarna skola bidra till dessa kostnader med lika belopp, d. v. s. i förhållande till tomternas storlek. Ja, då kommer det allt att bli mycket svåra förhållanden på detta område, det är jag övertygad om. En person, som har uppfört en liten byggnad på sin tomt, skulle alltså få bidra med samma belopp som en person, som visserligen

*Anf.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)*

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)

äger en lika stor tomt, men som å densamma uppfört *en fabrik eller ett större hus* kanske ett fyra- eller femvåningshus. Men varför skola då dessa tomt-ägare bidraga med samma belopp? Jo, man resonerar på det sättet, att tomten i förra fallet icke är tillräckligt utnyttjad. På det sättet *tvingas* folk att bygga på hela tomtområdet, ja att redan från första början söka åstadkomma den största möjliga prestationen, ty vederbörande måste ju ändock, när det gäller de anläggningar, varom här är fråga, bidraga med samma belopp i förhållande till tomtarealen. Eller att avstå från att bygga, eller eventuellt bygga radhus eller hyreskaserner.

Detta lagförslag kommer säkerligen att få sin största tillämpning i municipalsamhällen, köpingar, industri- och egnahemssamhällen, och då är det naturligtvis mycket viktigt, att riksdagen är fullständigt på det klara med, hur lagstiftningen skall komma att tillämpas i det praktiska livet, och det är just detta förhållande, som jag velat understryka, med vad jag här framfört. Låt mig ta ett exempel nerifrån göteborgstrakten, t. ex. Askims socken. Inom denna kommun har man i flera år tvistat om, huruvida man skulle inom ett visst område söka få till stånd stadsplan eller ej. Det finnes ett parti, som vill, att stadsplan skall fastställas, och ett annat parti, som motsätter sig en stadsplan. Vid det ena tillfället har det ena partiet haft en rösts majoritet i kommunalfullmäktige och ibland det andra, och ibland har man gjort obstruktion i fullmäktige. Ledamöterna ha gått därifrån, och man har försökt att göra det så besvärligt och lägga så mycket hinder i vägen som möjligt för dem, som velat gå in för denna stadsplan. Och vice versa. Om det nu slutligt blir bestämt, att det här lagförslaget skall tillämpas, och man så i en sådan kommun, där det finnes sådana stridigheter som i nyss angivna kommun, går in för fastställandet av en stadsplan, kan man verkligen sätta i fråga, om rättvisa och billighet skola bli de ledande principerna vid lagtillämpningen.

Det kanske skulle finnas ytterligare att säga i denna sak, men vi ha ju en mycket lång föredragningslista, och då nu ärendet eventuellt skall återremitteras till första lagutskottet, skall jag icke längre upptaga kammarens tid utan be att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr Holmström i Gävle: Herr talman, mina damer och herrar! I likhet med den föregående ärade talaren har jag motionerat om avslag å den kungl. propositionen. Och när jag nu hörde hans anförande, satt jag och önskade, att jag lika kraftigt som han skulle kunna tala för ett avslag. Till min stora överraskning slutade emellertid den ärade talaren med att instämma i återremissyrkandet. Jag önskar också, att ärendet skall återremitteras. Men jag vill återremiss i och för en betydligt grundligare behandling av frågan än den, som ifrågasattes av herr justitieministern och nu senast även av herr Carlson i Mölndal.

Riksdagen bör nu *avslå* detta lagförslag och återförvänta det i annan form och i sammanhang med det stora stadsplanlagförslaget.

Herr Christenson i Södertälje har redan utförligt visat, vilka vådor, som kunna bli följderna av ett antagande av detta lagförslag, och jag skall därför icke närmare beröra dessa synpunkter, utan endast bedja få stryka under vad herr Christenson sagt beträffande ett par förhållanden. Det ena är, att denna fråga är utbruten ur den stora stadsplanlagstiftningsfrågan, med vilken den mycket intimt sammanhänger. Herr Christenson påpekade, att det finnes helt nya spörsmål, som måste tagas i betraktande vid lösandet av denna fråga, exempelvis det förhållandet, att en del samhällen måste för genomfarts- trafikerna anlägga betydligt bredare gator, än som behövas för samhällets *eget* behov. Detta är en sak, som nog behöver utredas med hänsyn till lämpligheten att fördela sådana kostnader flera samhällen emellan.

Vidare vill jag stryka under herr Christensons påpekande, att den tredje paragrafen i lagförslaget icke har varit föremål för yttrande av myndigheterna eller sakkunnigesammanslutningar. Herr justitieministern anförde, att den § 3, som fanns i det första förslaget, blivit struken med anledning av de erinringar, som gjorts mot densamma i de yttranden, som inkommit från myndigheterna. Ja, det var ju mycket gott och väl! Men i dess ställe inför herr justitieministern en *annan* § 3 med en mycket viktig innebörd. Men denna nya § 3 har *icke* varit föremål för dessa myndigheters och sammanslutningars yttranden. Jag skulle ha önskat, att herr justitieministern även hade låtit denna nya § 3 bliva föremål för remiss. Remissvaren skulle säkerligen givit honom anledning att stryka även denna § 3.

Herr statsrådet talade vidare om vådorna av att nu gå in för avslag å det föreliggande lagförslaget och dess sammankopplande med stadsplanelagen och målade därvid ut, hur långt uppskov, som härigenom skulle föranledas med hänsyn till alla de yttranden, som måste avgivas beträffande detta förslag, överarbetning, lagrådsremiss o. s. v. Ja, när jag hörde detta, tänkte jag, att det hade varit önskligt, att herr statsrådet anlagt samma försiktiga synpunkter även beträffande den förberedande behandlingen av det nu framlagda lagförslaget. Det största felet med detta förslag är väl just, att det tillkommit under mycket stor brådska, ja, under en sådan brådska, att en viktig paragraf, som jag nämnde, icke ens blivit föremål för myndigheternas yttranden. Och det är så brått, att detta lagförslag är avsett att träda i kraft redan den 1 juli 1926.

Vad nu återremissyrkandet beträffar, så vill jag säga, att jag, då jag tidigare hört talas därom, verkligen icke trott, att det kunde vara allvarligt menat. Riksdagen klandras ju ganska ofta — och icke utan fog — för under brådska tillkomna lagstiftningar. Jag tror, att riksdagen skulle skapa anledning till sådant klander, om den nu återremitterar ett sådant viktigt spörsmål, som detta, i synnerhet som ju, efter vad som framgick av herr justitieministerns anförande, detta förslag icke förut blivit föremål för en rent saklig behandling i utskottet. Kan riksdagen verkligen förutsätta, att lagutskottet på en vecka — eller kanske högst fjorton dagar — skall kunna sätta sig att sakligt behandla en sådan fråga och därtill även skriva den erforderliga lagtexten? Lagutskottet kan icke göra detta utan att skicka ut frågan på remiss, ty denna fråga är ju, som vi nogsamt ha märkt, mycket, mycket invecklad. Det torde endast vara de personer, som under lång tid särskilt ha sysslat med dessa frågor, som äro insatta däri och kompetenta att bedöma dem. Min mening är sålunda, att en återremiss enligt herr justitieministerns förutsättning är alldeles omöjlig. Riksdagen bör återremittera ärendet endast i den formen, att den nu *avslår* lagförslaget och sedan återförväntar detsamma i en annan form och i sammanhang med det stora stadsplanelagförslaget.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Holmström i Gävle förenade sig herrar *Winkler*, *Ljunggren* och *Weibull*.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! När man hör de instämmannden, som ha gjorts, och tager del av utskottets utlåtande, skulle man kunna tro, att det här verkligen gäller en rent politisk fråga, där de olika partierna stå emot varandra. Jag kan emellertid för min del vitsorda, att så icke är förhållandet, lika litet som det egentligen här begäres någonting nytt. Vad som föreslås i denna lag har i över hundra år praktiserats i Göteborgs stad och praktiseras fortfarande där, ehuru man icke kan utsträcka tillämpningen att även gälla vissa stadsdelar, som äro inkorporerade med staden, och det är just detta förhållande, som har gjort, att stadsfullmäktige hemma i Göte-

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)*

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.*

(Forts.)

borg upprepade gånger hemställt till regeringen om detta lagförslag. Då jag nämnde, att det praktiserats så lång tid, följer därav, att man under olika partiets myndighet följt precis ensartad politik. Jag kan dessutom nämna, att staden för kort tid sedan sände tre representanter hit till Stockholm. Stadsfullmäktige i Göteborg äro fullkomligt enhälliga i tillstyrkandet av den lagstiftning, som här nu är föreslagen, och det finnes icke ett enda parti i Göteborgs stad, som går emot densamma. Staden skickade som sagt upp tre representanter hit, av vilka en var socialdemokrat, en var högerman och en liberal. Herr Carlson i Mölndal nämnde också något om denna representation. Han kunde dock ha talat om, att hans egen stadsstyrelses ordförande även var med här uppe. Ifrågavarande person omtalade för övrigt, att om man skulle följa de linjer, som herr Carlson i Mölndal så varmt talade för, skulle det betyda, att Mölndals kommun bleve ruinerad. Jag skall emellertid icke närmare ingå på, vad herr Carlson i Mölndal yttrade. Jag åhörde för övrigt hans anförande med stigande förvåning, därför att han ju, sedan den här frågan kom upp, har ändrat uppfattning åtskilliga gånger. Han väckte ju som bekant först en motion i frågan, men om jag icke är fel undermåttad, tog han i viss mån avstånd ifrån densamma och, enligt vad han själv, sedan han blivit litet bättre informerad i saken, yttrade, skulle han inte vara med om att stjälpas lagförslaget. Jag kan icke finna annat än att han i dag har gjort sitt bästa för att verkligen stjälpas detsamma.

Det är inga små värden, som det här verkligen gäller. Det föreligger en utredning i Göteborg rörande den punkten, och denna utredning pekar på, att det för Göteborgs stad gäller ett värde på icke mindre än cirka hundra miljoner kronor, en utgift, som visserligen kan slås ut på ett rätt stort antal år framåt, men som är fullkomligt, jag vill icke säga ruinerande, men dock högst kännbar även för ett så stort samhälle som Göteborgs stad.

Nu har man, säger jag, i Göteborg redan i många år praktiserat, vad som nu skulle lagfästas. Hela staden i dess nuvarande storlek har utbyggts på den principen, att tomt- och markägare, på sätt som här är föreslaget, skola bidra till kostnaderna för den råa jordens förädling till tomtmark. Vad är det då, som åstadkommer detta stora värde på tomtmarken? Jo, det är gatorna och ledningarna i gatorna. Det är allt detta, som skapar det höga tomtpriset i förening med de fördelar, som följa med detsamma. Vi ha ju nu i 100 år eller under ännu längre tid följt en viss politik eller praxis härutinnan. Om man nu skulle avslå detta förslag och icke sätta något annat förslag i stället, är det klart, att man måste kasta om på ett sätt, som måste medföra ingripanden av så störande art i en stads utveckling, att det ur allmänna synpunkter vore att i högsta grad beklaga. Om denna fråga skulle uppskjutas ytterligare en fyra, fem år, blir följden endast olyckliga förhållanden ute i de förstäder, där lagen skulle tillämpas.

Här har sagts, att fastighetsägarna i allmänhet skulle vara emot denna lag. Mot detta påstående står dock ett annat påstående, nämligen att majoriteten bland fastighetsägarna lika väl som stadens myndigheter verkligen önska få denna lag, därför att de ju eljest icke skulle få dessa förbättringar införda. Staden kan ju icke på en gång över lag vidtaga dylika genomgripande förändringar. Dessa samhällen kunna icke få dessa ändringar genomförda med mindre frågan blir reglerad på sätt, man här har velat gå in för. Man kan icke, som sagt, sätta i gång något sådant på ett större område på en gång. Det finnes för övrigt alltid ett mindretal, som icke vill vara med på saken, och följaktligen skulle det hela i så fall få vila.

Nu har det av min ärade namne från Södertälje framhållits, att detta förslag synnerligen hårt skulle drabba de små fastighetsägarna. Alltid kör man framför sig småfolket. Jag tror nu för min del, att man, icke minst efter vad som

skedde år 1918, kan vara ganska lugn för de små fastighetsägarna. Det finnes väl intet samhälle, som i högre grad än Göteborgs stad just ägnat och ägnar sin omsorg åt de små fastighetsägarna. Här har staden skapat stora stadsdelar bebyggda med små egna hem. Här har staden tagit upp väldiga kommunala lån för att skapa egna hem åt mindre bemedlade, ja hart när obemedlade. Det vore otänkbart, att samma majoritet, som för resten är vald av småfolket i Göteborgs stad, skulle gå hårdhänt till väga mot en och annan mindre egnahemsbebyggare, som kanske oförskyllt skulle drabbas av detta på grund av att han i okunnighet gått och betalat tomten med för högt pris. Han har kanske betalat den råa jorden i nära anslutning till det pris, som gäller för den förädlade jorden, alltså sedan gator och sådant utlagts. Det är detta, som denna lag söker att reglera. Man söker lagstifta i riktning mot dessa herrar tomtjobbare, så att de icke skola kunna få skoja fullt ut så mycket, som de hittills kunnat, när det gäller tomter i oreglerade förstadsamhällen. Hittills hava de sålt tomter i dessa samhällen utan att tänka på om det finnes tillfartsvägar eller ej, och sedan ha de utan vidare överlämnat å skattedragarna att övertaga kostnaderna för det uppjobbade värdet, som de tillskansat sig.

Jag skall nu icke, herr talman, fördjupa mig ytterligare i detta ärende. I likhet med statsrådet och chefen för justitiedepartementet är jag övertygad om att finnes bara viljan hos första lagutskottet, så nog räcker den tid, som ännu återstår av riksdagen för att, i den mån det kan finnas lämpligt och nödvändigt, hinna göra de kompletteringar i det lagförslag, som framlagts i propositionen. Om man nu stöter sig på att skälighetsprövningen i sista hand skulle ligga hos Kungl. Maj:t, torde det icke vara förenat med någon större svårighet att leda det dithän, att prövningen på vanligt sätt slutligen sker i regeringsrätten. Om man känner sig tryggare med ett sådant förfarande, torde det icke vara omöjligt, utan tvärtom mycket lätt, att omarbeta lagen i det stycket liksom i vissa övriga delar, som här ha påpekats.

Jag vill sluta med att uttala, att det för det samhälle, som jag har äran att representera här i riksdagen, liksom också för många andra samhällen är av oerhörd vikt och betydelse, att lagbestämmelser i här angivet syfte snarast möjligt bli antagna av riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få instämma i återremissyrkandet.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Då jag förut gjort yrkande om återremiss skall det icke falla mig in att bemöta den detaljkritik, herr Christenson i Södertälje här gav. När jag hörde denna kritik, kunde jag icke låta bli att tänka på hur nyttigt det ändock skulle ha varit, om lagutskottet hade velat giva sig tid att gå in på en detaljgranskning, så att herr Christenson icke behövt komma med sin kritik här. Herr Christenson vänder sig mot återremissyrkandet särskilt av det skälet, att vi nu stå i riksdagens elfte timme, och att det blir mycket svårt för utskottet att kunna hinna med att på nytt behandla denna fråga. Herr Christenson har naturligtvis mycket rätt däruti, att det är mycket sent. När jag gjort återremissyrkandet, så har jag icke kunnat göra det med den fasta förvisningen, att frågan helt säkert kommer att lösas, men jag kan inte finna, att riksdagen, därför att vi stå vid slutet, har anledning att neka ett bifall till yrkandet om återremiss, innebärande möjlighet för utskottet att pröva saken. Så mycket tror jag mig kunna säga, att en återremiss av detta ärende till utskottet icke kommer att innebära, att riksdagen därför kommer att förlängas. Om icke något annat skulle vara att vinna med ett återremissyrkande än en klar och tydlig motivering för ett avslag å den kungl. propositionen, så tycker jag, att mycket skulle vara vunnet. Ty det kunna vi väl vara överens om, jämväl herr Christenson i Södertälje, som här i dag för utskottsmajoritetens talan, att en mera vag och intetsägan-

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.*

(Forts.)

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.*

(Forts.)

de motivering för avslag på en kungl. proposition, än den utskottet här presterat, får man sannerligen leta efter. Man blir inte heller mycket klarare i fråga om vad utskottet vill, efter det man hört herr Christensons anförande här i dag. Denna oklarhet är nu mycket förklarlig, då ju bland dem, som utgjort utskottsmajoriteten, det säkerligen funnits mycket olika meningar om hur denna lag skall vara beskaffad eller om det ens skall vara någon lag alls.

Jag skall tillåta mig att med några citat ur utskottets motivering ge stöd för detta mitt påstående beträffande oklarhet. Utskottet säger här först, att det visserligen finner det vara i sin ordning, att en ägare av ett område, vilket genom utläggande av stadsplan och dennas genomförande stiger i värde, på ett eller annat sätt bidrager till täckande av de kostnader, som härför påkallas. Ja, detta stycke tycker man är tydligt och klart. Här har utskottsmajoriteten sålunda, synes det, gått in för de principer, som det kungl. förslaget bygges upp på, men så säger utskottet: »Men även om man är ense här om — — —.» Utskottet är sålunda icke ense härom. Det är därför det heter, »även om». Vidare säger utskottet: »Även om en lagstiftning på ifrågavarande område skulle vara erforderlig — — —.» Här råder också samma oklarhet. Man vet icke alls, sedan man läst utskottets motivering, vad utskottet egentligen vill. Skulle det så vara, att riksdagen skulle avvisa det kungl. förslaget med en sådan motivering som den, utskottet här i dag presterat, så vet icke Kungl. Maj:t, när stadsplanelagen i sin helhet skall föreläggas riksdagen, vilken mening riksdagen i dag har haft. När ett kungl. förslag framkommer till riksdagen och detta avvisas, så bör ju riksdagen säga ifrån, vad det är för fel i detta lagförslag. Riksdagen bör då säga ifrån, om den avsluter sig till de principer, på vilka förslaget är byggt, eller om den motsätter sig förslaget. Därvidlag lämnar emellertid utskottet alls icke något besked.

Sedan är utskottet i tvivelsmål, om det är nödvändigt med en sådan skyndsamt, som det är fråga om, att bryta ut denna lag ur det stora stadsplanlagförslaget. Även lagrådet, vilket herr Christenson i dag något citerat, är inne på detta. Det ifrågasätter, om denna skyndsamt kan vara behöfvig. Det säger ungefär följande om denna sak: »Av de utlåtanden, som infordrats, framgår visserligen, att särskilt i Stockholm och Göteborg ett starkt behov yppats att kunna med stöd av lagstiftning och icke blott såsom för närvarande på den frivilliga överenskommelsens väg av fastighetsägarna bekomma bidrag i angivna hänseenden till stadsplanens genomförande. Men att vare sig i dessa städer eller i andra, där liknande behov yppats, bristen å lagstiftning i ämnet skulle innebära sådana vådor för samhällsutvecklingen, att man icke skulle kunna avvakta lösningen av dessa frågor i deras naturliga sammanhang med stadsplanlagstiftningen i övrigt, synes näppeligen ådagalagt.» Lagrådet talar här om vådor för samhällsutvecklingen. Ett sådant påstående förefaller mig vara rätt märkvärdigt. Jag vill för min del icke påstå, att det för samhällsutvecklingen skulle vara någon större våda att uppskjuta denna lagstiftning till den definitiva lagstiftningen, men å andra sidan bör man ha rätt att säga — jag vågar åtminstone det påståendet — att några vådor för samhällsutvecklingen icke föranledas därav, att Kungl. Maj:ts förslag blir antaget. Man brukar ju i allmänhet tillmäta lagrådets uttalanden stor betydelse, och jag hyser för min personliga del den största respekt för av lagrådet uttalade meningar och även den här utalade, när det gäller lagrådets rent juridiska kompetens, men när det gäller en omdömesfråga som denna, huruvida lagstiftning här är av brådskande natur eller icke, då vill jag inte tillmäta lagrådet större kompetens att bedöma saken än många andra, utan det finns säkerligen de, som hava större kompetens att bedöma detta än lagrådet. Ty de personer, de organ, som dagligen hava att syssla med dessa frågor hava större kompetens, då det gäller att bedöma, om sådant behov föreligger, än vad lagrådet har möjlighet

till. När stadsfullmäktige i Göteborg och i Stockholm, för att icke nämna flera, genom sina organ hava kommit till den uppfattningen, att skyndsamhet är av nöden, då tror jag, att man har hört ett omdöme ifrån de mest vittnesgilla håll, som kunna förekomma. När det har sagts, att det kan vara våda i att göra denna sönderbrytning av lagfrågan och denna särslagstiftning, då vill jag säga, att det kan dock också finnas fördelar med att göra denna särslagstiftning. Ty om riksdagen i år tager detta lagförslag eller i huvudsak detta lagförslag, bli vi ju i tillfälle att, intill dess vi stå vid den tidpunkten, att vi skola gå in för en revidering av stadsplanelagen i sin helhet, få pröva denna detalj, och efter den prövningen bli vi mer skickade till att i den definitiva lagen skriva in, vad som kan vara erforderligt.

Jag tror sålunda, herr talman, att de starkaste skälen ligga för, att man icke nekar de städer och samhällen, som säga sig därav vara i behov, stöd av en lag, som ger dem möjlighet att på tillfredsställande sätt ordna sin samhällsbildning. Då det ej torde vara möjligt, som frågan nu ligger, att nå detta resultat med en lagstiftning på annat sätt än genom en återremiss, så vidhåller jag fortfarande detta yrkande.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Köping och *Hansson* i Trollhättan.

Herr **Christenson** i Södertälje: Herr talman! Herr statsrådet anförde med anledning av mitt återopande av vissa avstyrkande utlåtanden, att man icke skall räkna utlåtandena utan väga dem, och tycktes då anse, att de mest vägande uttalandena tillstyrkt propositionen. Jag skall då tillåta mig återopa vad en myndighet, som väl får anses äga eminent sakkunskap på detta område, nämligen Byggnadsstyrelsen, yttrar i ärendet. Denna styrelse framhåller till en början enligt propositionen följande:

»Enligt byggnadsstyrelsens åsikt bör förevarande spörsmål om gatuhållnings-skyldigheten upprepas i samband med stadsplanelagstiftningen. På grund av sin stora ekonomiska betydelse torde frågan få anses som en av de viktigaste i denna lagstiftning. Den är även en av de mest svårlösta, enär förhållandena i hithörande avseenden utvecklas på synnerligen skiftande sätt i olika samhällen. Det vill synas, som om stora svårigheter måste möta att söka lösa spörsmålet om gatuhållningsskyldigheten utan intimt sammanhang med stadsplanelagstiftningen i övrigt.» Vidare säger styrelsen: »Styrelsen finner emellertid det nu framlagda lagförslaget mindre tillfredsställande, enär detta icke lämnar några tillräckliga direktiv för spörsmålets rent praktiska lösande.» Sedan har Byggnadsstyrelsen i sitt yttrande en omfattande detaljkritik av förslaget och slutar med att säga, att, för den händelse den av styrelsen anförda kritiken kommer att bli beaktad, vilket icke kan anses hava blivit fallet i förslaget, styrelsen icke ville motsätta sig en provisorisk lagstiftning, om denna skulle visa sig trängande nödvändig. Detta uttalande av en särskilt sakkunnig myndighet får väl anses gå i avstyrkande och ej i tillstyrkande riktning.

Herr statsrådet anförde vidare, att 3 § visserligen icke var med från början, men att den kommit till under ärendets beredning på grund av yttrande från något håll, och att den därför icke kunde anses opåkallad. Men vad jag har vänt mig emot är det, att, när man tager upp en bestämmelse av den synnerligen stora vikt och betydelse som denna 3 §, så borde det vara i sin ordning, att den går ut till ortsmyndigheterna för yttrande och ägnas en mera omsorgsfull beredning än kanske nu blivit fallet.

Herr Lindqvist i Halmstad kritiserade skarpt utskottets utlåtande och påstod, att början däri skulle strida mot slutet. Det kan jag inte alls finna. Utskottet erkänner, att det finns skäl för, att en ägare av ett område, vilket genom utläggande av stadsplan och dennas genomförande stiger i värde, på ett

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)

eller annat sätt bidrager till täckande av de kostnader, som härför påkallas. Men vad utskottet inte vill vara med om är, att denna sak brytes ut ur sitt rätta sammanhang. Därför har inte heller utskottet ansett det vara lämpligt att gå in på några detaljer av lagförslaget.

Herr Lindqvist sade också, att, om ärendet nu återremitteras, man väl åtminstone skulle kunna uppnå den fördelen, att man finge veta, vad utskottsmajoriteten tänkte i själva saken och sålunda finge någon ledning för frågans vidare behandling. Ja, för den händelse utskottsmajoriteten, som jag har all anledning antaga, fortfarande står fast vid sin mening, att det icke är lämpligt att bryta ut denna lagstiftning ur det sammanhang, till vilket den hör, så föreställer jag mig, att utskottet fortfarande inte gärna vill gå in på några detaljer och taga upp frågor, som böra behandlas i annat sammanhang, i synnerhet som tiden svårigen kan medgiva detta.

Jag har, herr talman, fortfarande intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Carlsson i Stockholm: Jag ber att för min del få förena mig i yrkandet på återremiss och vill, herr talman, beledsaga detta med några förklaringar, varför jag går på den linjen.

Dessa frågor ha blivit aktuella framför allt därför, att industrien har utvecklat sig, de tekniska hjälpmedlen likaså, och vidare ha städerna genom koncentrerings av driften ökat i allt raskare tempo. Man kan visserligen tycka denna ökning av städerna vara underlig, då ju i vår tid exempelvis kommunikationerna och elektrifieringen innebära möjlighet till fördelning av industrien och befolkningen. Det är i alla fall ett faktum, att det sker en anhopning i städerna, medförande att städerna, synnerligast storstäderna, få brottas med dessa problem. Det blir bostadsfrågan, som sålunda blir den svåra punkten. I och med bostadsfrågans lösning, som är det primära, får man ju stadsbildningar, som växa upp runt kring storstaden. Nu ha vi på detta område inga mera bestämda lagbestämmelser för reglerande av dessa stadsbildningar. I saknad av en modern stadsplanestadga är en lag av behovet påkallad, om vem som skall bestrida kostnaden för gators och ledningars anläggning. Denna sak regleras olika i olika städer, såsom närmare framgår av den utredning, som finnes i det kungl. förslaget. Jag har tillfälle att deltaga i Stockholms stads fastighetsnämnd och har sålunda under en tid följt förhållandena inom Stockholm. Jag vet, att frågan här ligger mycket illa till, som gjort att saken här aktualiserats. Vi hava, som herrarna kanske veta, en stor del av herrarna åtminstone, runt omkring huvudstaden en hel del mindrevärdiga stadsbildningar, som uppkommit på ytterområdena eller i stadens omgivningar. Många av dessa sakna ju rentav de primära anordningarna. En av fastighetskontoret gjord utredning visar, att av 57 privata villasamhällen i Stockholms närhet över hälften sakna avlopps- och vattenledning, och flera av samhällena sakna tidsenliga vägar. Det har också utretts, att bara för reglering av stadsbildningarna i Brännkyrka och Bromma skulle erfordras i runt tal 25 miljoner kronor. I avsaknad av lag och lagbestämmelser finns inte någon möjlighet, åtminstone är det stora svårigheter därför, att åstadkomma överenskommelse eller att få fastighetsägarna att bidra med medel för reglering, utan större delen kommer att falla på staden. Den riktiga principen bör väl vara, att en rimlig del av kostnaden för iordningställande av dessa områden och för gator och ledningar bör läggas på tomtmarken. Denna princip tillämpas också i Stockholms egna trädgårdsstäder, och densamma torde vara ekonomiskt riktig. Med den frihet, som nu råder för enskilda markexploatörer, så fortfara ju käkstäderna att växa, och de växa, bildligt talat, städerna över huvudet.

Exploatören inköper lämplig mark, som styckas. Han bekajas inte i vanliga fall med nämnvärda bekymmer över hur stadsbildningen kommer att te sig. Han uppdrager åt någon lantmätare att verkställa styckning, och vi förstå då, att det blir mycket primitiva stadsbildningar, som växa upp, både i fråga om anordningar och utscende. Sedan förespeglar man egnahemsbyggarna i det fall området icke ligger inom staden, att det är utsikt till snar inkorpore-ring, och att man då skall kunna göra sin rätt gällande. Då kan ni, heter det, få moderna gator, ledningar och anläggningar av bästa slag. Så slår man sig ner där. Det uppstår så småningom en opinion, vilken växer fram på möten. Sedan kommer man till stadsfullmäktige för att klagat över läget. Man begär, att staden skall genomföra anordningar, som höra till en modern stadsplan. Ofta blir det så, att exploatörerna komma ifrån detta, och det kan ju hända mångenstädes, att egnahemsbyggarna komma i en tråkig situation. Det inträffar som bekant, att egnahemsbyggarna få betala den värdestegring, som man har beräknat, att tomten skulle komma att få. Ett effektivt medel vore ju visserligen att inköpa all mark omkring staden. Men det är en ekonomisk historia, som det icke finns möjlighet att tänka på. På grund av de framställningar, som gjorts från exempelvis Stockholm och Göteborg, bör man kunna förstå, att frågan verkligen är aktuell och i trängande behov av ändring, på sätt Kungl. Maj:t har föreslagit. De myndigheter, som understrukt detta, äro ju så sakkunniga, att om man väger och jämför de olika yttranden, som givits, tvekan inte bör råda om var sakkunskapen ligger.

Då nu, herr talman, yrkande framställts om återremiss, så är det lönlöst och olämpligt att ge sig in på frågans detaljer. Jag skall därför, herr talman, be att i korthet få hemställa om bifall till återremissyrkandet.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall inte yttra mig om önskvärdheten eller behovet av att få dessa bestämmelser, inte heller om hur dessa bestämmelser skola vara beskaffade, om bestämmelserna i det kungl. förslaget äro lämpliga eller olämpliga, utan jag skall förbigå detta. Jag skall icke heller yttra mig om det tillvägagångssätt, som här blivit följt. Jag vill dock erinra om, att man från Kungl. Maj:ts sida brutit ut denna 3 § ur stadsplane-kommitténs betänkande och framlagt den för riksdagen, utan att myndigheterna varit hörda över den. Jag hörde visserligen av herr statsrådet, att det inte är så underligt, därför att när man hörde myndigheter och korporationer över vissa andra förändringar i stadsplanen, dessa av sig själva kommo och påpekade, att denna fråga var så viktig. Därför fogade herr statsrådet in paragrafen i det förslag, som lades fram för riksdagen. Nog kändes det väl emellertid otryggt för dem, som skola vara med om att bestämma, att här kommer in en paragraf likväl, över vilken myndigheterna icke yttrat sig, lösbruten ur sitt sammanhang och, som vi hört förut, innebärande sådana bestämmelser, som stadsplanekommittén avsett att gälla såsom villkor, när enskild markägare begär stadsplan, under det att statsrådet nu vänt om det, så att det skall tillämpas, när stad begär att få lägga ut stadsplanen på enskilt område. Då stadsplanekommittén hade andra villkor i detta avseende, så har ju ingen myndighet fått yttra sig över denna paragraf i detta, som jag får säga, helt hastigt framkomna förslag från Kungl. Maj:t. Jag menar och, efter vad jag kan förstå, många med mig även bland myndigheterna, att det går inte att bryta ut på detta sätt. Man måste se saken i sitt sammanhang. De bestämmelser, som kunna komma att slutligen fastställas i förhållandet mellan markägare och stadsmyndigheter, äro av mångahanda slag och kunna komma att inverka även på denna fråga. Därför bör det icke brytas ut. Detta är, herr talman, sagt förut, jag behöver därför inte upp-

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)*

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)*

repa det. Vad jag emellertid skulle vilja yttra mig om, är frågan om återremiss. Först skulle jag vilja säga: hur skall det vara möjligt, herr talman, för lagutskottet — vilket jag dess bättre inte sitter i, det är många år sedan jag gjorde det — att på den tid, som återstår, komma med ett positivt och beträffande vissa delar eventuellt omarbetat förslag? Herr statsrådet anförde själv, att det har gjorts anmärkning på inteckningsbestämmelsen, att egendomen skall lämnas gravationsfri, och det var ett par andra saker, beträffande vilka herr statsrådet menade, att det vore lätt att göra omarbetningar. Så mycket vet jag av lagstiftningsarbete, att om man skall omarbета lagparagrafer på återstående helgfria dag i denna vecka, d. v. s. fredagen, och sedan på måndag, tisdag och möjligen på torsdag, då skulle jag vilja se, hur det lagförslag är beskaffat, som på dessa fyra dagar kan utarbetas. Jag menar, att återremiss är fullkomligt meningslös, bara av det skälet. Vi måste ha lagförslaget framme i kammaren åtminstone om måndag ätta dagar.

Nu vill jag ytterligare tala några ord från en annan synpunkt om återremiss. Om nu kammaren och även första kammaren, således riksdagen, beslutar att återremittera förslaget och säger till lagutskottet: utskottet skall ingå i prövning — då skall lagutskottet vara tvunget att ingå i prövning. Men lagutskottet säger självt, att det kan icke vara med på detta, utan att man får se de andra bestämmelserna. Vi måste se stadsplanelagsbestämmelserna i deras helhet, säger man, innan vi kunna yttra oss om detta, och vi anse det icke lämpligt att nu yttra oss över detta lösbrutna förslag. Men dessa andra bestämmelser har lagutskottet inte tillgängliga. Då måste ju lagutskottet tvingas att sätta sig ned att kalfatra en ur sitt sammanhang lösryckt bestämmelse utan att hava tillgång, som sagt, till de andra. Detta är väl så mycket anmärkningsvärdare, som herr statsrådet själv givit ett utomordentligt starkt argument mot att förfara på det sättet, då herr statsrådet uttalade, att de sakkunniga, som nu hålla på med att omarbета stadsplanelagen, hava meddelat honom, att de komma att föreslå väsentliga ändringar. Alltså skulle man tvinga utskottet att gå in i prövning av detaljer, som utskottet anser sig icke kunna behandla utan att hava hela sammanhanget. Detta andra är något, om vilket man säger: det är det sakkunnigeförslag, som kommer att undergå väsentliga förändringar och först kommer att bli offentliggjort i sommar eller i höst.

Jag anser, herr förste vice talman, på dessa skäl, att det icke kan vara klokt, att kammaren går med på ett återremissyrkande, och jag förenar mig med dem, som yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet av herr Carlsons i Mölndals yttrande och särskilt då av detta, liksom av debatten i övrigt framgått, att den föreliggande frågan egentligen inte skulle intresserat andra samhällen än Stockholm och Göteborg. Jag vill då som representant för ett mindre samhälle ge tillkänna, att den brist, som här föreligger, gör sig kännbar även på andra områden. Inom det samhälle, jag tillhör, äro ju förhållandena naturligtvis icke av samma omfattning, som relaterats beträffande Göteborg och Stockholm, men dock av tillräcklig sådan för att motivera, att staden erhåller större beslutanderätt i hithörande frågor. Jag vill vidare säga, att min uppfattning är den, att de, som i längden skulle ha gagn av detta i stället för skada, som herr Carlson vill göra gällande, äro dessa egna hemsbyggare och de områden, inom vilka de äro bosatta. Det är all-

deles givet, att om en sådan lagstiftning varit genomförd för 15—20 år sedan, en mycket stor del av de missförhållanden, som äro rådande i våra stadsbilder såväl inom större som mindre städer, skulle varit förebyggda och man icke stått inför så otrevliga förhållanden, som de nu rådande.

Herr Carlson i Mölndal framdrog vissa exempel beträffande mindre egnehemsägare, som skulle få icke blott släppa till sin trädgårdstappa utan även betala för gatorna och vissa därmed sammanhängande saker. Nu är väl ändå saken den, att denna lagstiftning avses icke endast för i dag eller i morgon utan väl även och framför allt för tider, som komma. Därest nu lagstiftningen vore sådan, att vi, som under senare åren möjligtvis fått ett eget hem, en egen täppa, skulle i någon mån bli lidande på lagstiftningen under den tid, vi själva leva, så bör inte det vara avgörande för att man icke skall stifta lagar, som kunna vara till nytta för år efter oss.

Herr Carlson anför vidare, att det gäller att här föra ut lagstiftningen till de kommunala myndigheterna, lägga den i de kommunala myndigheternas hand. Ja, den ligger väl där redan. Den enda skillnaden blir väl den, att kommunerna finge enligt förslaget bestämda regler att gå efter, men i realiteten ligger bestämmandet där redan nu, därför att de områden, som det gäller, icke kunna tvinga städerna att lägga ut gator och avlopp m. m. Följden av detta blir endast, som här förut relaterats, att städerna neka tillmötesgå dessa framställningar, och det blir väl då på det sättet i längden egnehemsbyggarna, som lida skada.

Herr Carlson i Mölndal påpekade vidare såsom skäl för att en sådan eventuell beskattning skulle verka orättvist, att en mindre egnehemsbyggare, som har ett litet hus men kanske större tomt, skulle betala större avgift för anläggning av gator och vatten än en annan med ett större hus å mindre tomt: han nämnde ett tre- eller fyrvåningshus. Det möter väl ändock inte något hinder att lägga en sådan beskattning så, att den träffar inte bara tomten utan värdet på hela fastigheten. Därigenom kan ett sådant eventuellt missförhållande rättas. Jag finner, att det föreliggande förslaget är till gagn inte minst för egnehemsbyggarna själva. Jag vill för min egen del säga, att jag skulle finna det enbart glädjande, om det föreliggande förslaget kunde bifallas.

Vidare skulle jag till min vän herr Carlson vilja ställa den frågan: tror herr Carlson inte, att det skulle vara till gagn, att han och jag och flera med oss i kammaren, som möjligen ha ett litet eget hem, gjorde oss till tolk för, att det ligger i vårt intresse, att även de mindre egnehemsbyggarna erkänna sig hava en skyldighet att bidraga till det allmännas bästa inom det samhälle, där vi verka och bo. Den tiden måste ändå förr eller senare komma. Det går icke för oss att alltid bara kasta ut parollen, att det är samhället, som skall träda emellan. Vi måste som medlemmar i det samhälle, där vi äro satta att verka och bo och där vi hava skyldighet att bidraga till utvecklingen, också gå in för den tankegången, att vi hava bidragsskyldighet, även om vi av en eller annan anledning, av omständigheternas makt, blivit ägare till en liten stuga. Jag tror, att den tankegången kan vara värd att även föras in litet mera i våra samhällen. Från dessa utgångspunkter är det, som jag, herr talman, ville yrka bifall till reservationen, vilket jag nu emellertid inte kan göra, då det föreligger förslag om återremiss. Men min livliga förhoppning är den, att en eventuell återremiss måtte lända till positivt resultat.

Herr Hedvall: Herr förste vice talman! Det har sagts, att den föreliggande frågan är en fråga, som i eminent grad berör alla de större städerna. Det är alldeles riktigt. Men den siste ärade talaren anförde bevis för att denna fråga är av betydelse även för andra samhällen. Sålunda torde man kunna säga, att den är av betydelse för landet i dess helhet.

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gator och
kloakledning.
(Forts.)*

Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)

Det är inte min mening att gå in på någon som helst tolkning av lagförslaget. Det har ju herr justitieministern skött om på ett utmärkt sätt, och till hans redogörelse är intet att lägga. Jag skulle ändå vilja till herr Carlson i Mölndal göra ett litet påpekande, nämligen att lagen, om den antages, blir fakultativ. Det vill säga, vill inte Mölndals stad tillämpa lagen, slipper Mölndal det, liksom andra städer göra, om de tycka, att lagen är olämplig. Jag vill vitsorda vad herr Kristensson i Göteborg sagt, att när drätselkamarledamöterna från Göteborg fullkomligt enhälligt och utan någon som helst hänsyn till partier förordade detta lagförslag och voro uppe och talade med oss, hade de i sitt sällskap ordföranden för stadsfullmäktige i Mölndal och borgmästaren där, vilka båda betygade, att detta lagförslag skulle vara av utomordentlig betydelse också för Mölndals stad. Att det möjligen skulle kunna finnas något ställe, där det vore svårt att tillämpa detta, det är en sak för sig. Jag föreställer mig, att dessa båda herrar, som jag nyss nämnde, inte skulle ha gjort sig besvär med att resa hit och framhålla dessa synpunkter, om frågan vore betydelselös för Mölndal. Jag sade, att för Göteborgs vidkommande detta icke är någon partiskiljande fråga. Den ställning man intagit, grundar sig på beslut av stadsfullmäktige själva långt innan, enligt vad jag tror, det fanns en enda arbetarrepresentant i fullmäktige. På den tid, då en högt ärad högerrepresentant i första kammaren, herr Boman, satt i drätselkammaren i Göteborg, var man inne på precis samma linje som nu. Det är således fullständig enighet i Göteborg i vad gäller kravet i detta avseende.

Jag skulle emellertid inte ha givit mig in i denna debatt, om det inte var en liten sak, som jag särskilt ville fästa uppmärksamheten på, den nämligen, att det är icke så alldeles säkert, att, åtminstone vad gäller Göteborg, det vore så bra för kommunalföreningarna, om de bleve bönhörda, de kommunalföreningar, som uppvaktat riksdagsmännen här. Jag tror, att de skola komma att finna, att om riksdagen avslår detta lagförslag, det icke kommer att bli bättre för dem därför, ty Göteborgs stad kan helt enkelt icke ge efter i en sak som denna. Den måste i fortsättningen som hittills, föreställer jag mig, tillämpa samma förfarande. Det skulle sålunda, om det bleve ett så långt dröjsmål, som herr statsrådet ställt i utsikt, betyda, att alla dessa tomtägare och husägare skulle komma i ett mycket svårt läge, lika svårt som det de för närvarande befinna sig i, och sålunda bli i avsaknad av både gator och ledningar för ljus, vatten och annat.

Nu har det sagts — jag tror av herr Christenson i Södertälje — att Göteborgs stad har i så många år förut kunnat reda sig utan denna lagstiftning, och den borde kunna göra det också i fortsättningen. Han pekade på, att det är de nyinförlivade områdena, som gjort, att staden nu nödgades begära denna lagstiftning. Det är sant. Jag skulle kunna, om jag inte hade respekt för den långa föredragningslistan, ge åtskilliga exempel från detta omtalade Lundby, där jag växt upp och bott i ett tjugotal år. Jag känner väl till det, jag har personliga vänner bland egnahemsägarna där, men inte förty måste jag säga, att det ur alla synpunkter måste vara det bästa, om det kunde bli en lag nu vid årets riksdag. Jag skulle också till herr Christenson i Södertälje vilja säga, att det är sant, att det är Lundby, som förorsakat dessa svårigheter, men det är också sant, att innan Lundby kom till, det fanns inom stadens gamla områden stora områden, som icke då voro exploaterade, men dessa områden lågo i händerna på sådana, som staden hade möjlighet att träffa överenskommelse med. Jag skall bara peka på ett enda fall: det stora tomtområdet omkring en av stadens gamla befästningar, skansen Kronan, den s. k. Kommendantsängen, var i Kungl. Maj:ts och Kronans ägo. När staten sålde dessa tomter, ställde staten sig lojalt till efterrättelse den praxis, som tidigare rått i Göteborg, så att, när tomter såldes, beräknade staten försäljningspriset så högt, att däruti

ingick kostnaden för gator och ledningar. Det är sålunda fråga om en sak, som staten åtminstone vid det tillfället tyckte vara riktig. Nu äro så gott som alla dessa områden bebyggda, och därför kan det ej bli fråga om annat än dessa nya införlivade områden.

Bland undertecknarna av den framställning, som inlämnats till utskottet av vissa kommunalföreningar i Göteborg, har jag särskilt fäst mig vid två, nämligen Masthuggets och Annedals kommunalföreningar. Jag har själv undrat och av andra riksdagskamrater, som kanske bättre än jag kunna känna till denna sak, försökt få reda på, vilka intressen dessa föreningar kunna ha i denna sak. De ha svarat, att det ej finnes det minsta intresse, därför att det, som dessa kommunalföreningar fruktat, tydligen är, att de skulle få betala gator, som redan äro utlagda. Men det är ju ingalunda meningen.

Jag skulle sålunda vilja uttrycka den önskan, att kammaren måtte återremittera ärendet, så att vi få möjlighet att se på lagen, sådan utskottet tänkt sig att den borde vara. Därefter ha vi ju möjlighet att taga ståndpunkt till densamma. Visar det sig då, att lagen icke är sådan, som vi vilja ha den, först då är det tid på att definitivt avslå densamma.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till förslaget om återremiss.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Höglund*.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag skall be att få yttra några få ord i denna fråga.

I likhet med herr justitieministern och reservanterna hyser jag den uppfattningen, att en lagstiftning i det syfte, som i Kungl. Maj:ts förslag avses, är ur många synpunkter av behovet påkallad. Det har ju här från olika håll omvitnats, att ett sådant behov föreligger. Och ehuru förhållandena äro mycket olika inom vissa städer och orter i vårt land, torde det dock vara så, att i en del orter har man hittills fått brottas med svårigheter av stor räckvidd, därför att man saknat bestämmelser i den nu föreslagna lagens syfte.

Men sedan jag givit detta medgivande, måste jag säga, att det förslag, som här föreligger, har så många brister, att jag ej kan ansluta mig till detsamma. Jag skall ej upptaga tiden med att relatera de anmärkningar jag för min del kan framställa mot detsamma, anmärkningar, som grunda sig på erfarenheter från kommunalförvaltningen i min hemstad. Jag tror därför, att en omarbetning av lagförslaget är nödvändig, om man skall kunna komma till ett gott resultat. Nu har i sådant syfte föreslagits återremiss till första lagutskottet, men jag skall i det fallet ansluta mig till de synpunkter och invändningar, som blivit anförda av herr Lindman. Jag tror, att enda sättet att komma till ett slutgiltigt resultat är, om jag får använda det uttrycket, att återremittera ärendet till Kungl. Maj:t, som får taga detsamma under förnyat övervägande och pröva de olika invändningar och den kritik, som nu riktats mot lagförslaget.

Nu har, så vitt jag kunnat fatta, justitieministern alldeles rätt, när man ansett, att en prövning utan samband med den större lagstiftningen på området ej kan komma i fråga, då utskottet här gjort detta uttalande. Och just med hänsyn till detta uttalande har jag begärt ordet för att yrka, att andra kammaren måtte biträda utskottets hemställan, men avslå dess motivering. Om kammaren biträder ett sådant yrkande, föreställer jag mig, att herr justitieministern må komma att känna sig oförhindrad att ytterligare pröva ärendet och med beaktande av de invändningar, som här blivit gjorda, till nästa års riksdag framlägga ett förslag, som bättre fyller den uppgift, vilken detta lagförslag är av-

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)*

*Ang.
skyldighet för
ägare av
fastighet i stad
att utgiva
ersättning för
anläggning av
gata och
kloakledning.
(Forts.)*

sett att fylla, men också tager hänsyn till de verkligen bärande invändningar och anmärkningar, som riktats mot förslaget, sådant det här föreligger.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med uteslutande av dess motivering.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag skall icke ingå på själva sakfrågan, utan endast be att få påpeka, hurusom denna fråga icke bara har betydelse för den stad jag har äran företräda och andra större städer utan även för många andra samhällen har synnerligen aktuellt intresse. Det är nämligen i min hemstad så, att stora områden, som skulle bebyggas, kunna icke utnyttjas och att man väntar en lagstiftning, som kommer att ställa kyrkan mitt i byn, så att stadens intressen bevakas och på samma gång fastighetsägarnas. Jag är därför ledsen över att mot det förslag, som föreligger, det har framställts anmärkningar av den art, att jag icke kan gå med på det, men å andra sidan kan jag icke heller ställa mig på deras sida, som skulle vara belåtna med ett uppskov på åtskilliga år. Då det nu är pressande, att vi komma ut ur det kåkstadselände, som för närvarande råder, och i den förhoppningen, även om min förhoppning icke är så stor, att utskottet skall kunna finna en väg, varigenom vi skulle komma till ett positivt beslut i detta ärende, ber jag att få förena mig med dem, som yrkat återremiss till utskottet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl av herr Lindqvist i Halmstad, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslags:

Den, som vill, att kammaren avslår yrkandet, att första lagutskottets utlåtande nr 29 måtte återförvisas till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsagningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 100 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling.

I anledning härav framställde herr talmannen härefter propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Hamrin under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 5.

Första lagutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om äväga-bringande av sådan lagstiftning, att renhållning av gator och allmänna platser i städer m. fl. samhällen må bekostas av kommunen, föredrogs. Ordet begärdes därvid av

*I fråga om
renhållningen
av gator
och allmänna
platser.*

Herr **Ljunggren**, som yttrade: Jag har, herr talman, i min motion yrkat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära åtgärders vidtagande för erhållande av sådan lagstiftning, att renhållning av gator eller allmänna platser i städer och med dem likställda samhällen må bekostas av kommunen. Jag har därvid framhållit, hurusom renhållningen av gator och somligstädes även av torg och andra öppna platser uti snart sagt rikets alla städer och stadsliknande samhällen hittills bekostats av fastighetsägarna ensamma. Detta anmärkningsvärda förhållande kan numera, synes det mig, icke vila på rättvisa grunder utan är en kvarleva från äldsta tider, då i städerna så gott som alla skyldigheter, liksom även rättigheter, åvilade fastighetsägarna. Dylika bestämmelser kan man urskilja så långt tillbaka som i Magnus Erikssons stadslag, och återfinnas även exempelvis i den av Gustav II Adolf konfirmerade stadslagen. Vid tiden för de nya kommunallagarnas utarbetande torde i flertalet städer tillämpats den gamla regeln, att gata skulle rengöras av var husägare för sig, men torg och allmänna platser av staden. Emellertid uttalades av rikets ständer i skrivelse den 12 februari 1858, att vid utarbetandet av förslag till ny kommunallagstiftning »den reform av städernas municipalväsen, som vore av verkligt behov påkallat, borde fotas på grundsatsen av alla stadsinwånarens likställighet i kommunala rättigheter och skyldigheter». Genom 1862 års förordning om kommunalstyrelse i stad bibehöllos emellertid vissa onera, som åvilade *vissa* stadsinwånare, däribland gaturenhållningen på fastighetsägarna. Redan vid 1862—63 års riksdag föreslogs, att vissa förpliktelser för vissa samhällsklasser att fullgöra allmänna skyldigheter måtte förändras därhän att dessa åligganden komme att i stället gälla stad. Men detta ledde icke till annat resultat än ett kungligt cirkulär den 10 juni 1863, varigenom förordnades, att vederbörande skulle höras, om de självmant ville förena sig om en dylik likställighet. Under åren 1863—66 träffades ock i flertalet städer s. k. likställighetsöverenskommelser, varvid i vissa städer fastighetsägarna fortfarande påtogo sig renhållningsskyldigheten, t. ex. i Eskilstuna, Jönköping, Karlskrona, Karlstad, Köping, Lund, Uppsala, Västerås, Örebro o. s. v. I några städers överenskommelser förklarades uttryckligen, att gaturenhållningen skulle för framtiden ske på gemensam bekostnad.

På dylikt sätt främjades emellertid icke, som avsett var, likställigheten mellan de olika städerna och deras invånare utan snarare tvärtom. För närvarande är det endast, så vitt jag kunnat finna, i Djurholm, Huskvarna och Skellefteå så ordnat, att den rättvisa principen är genomförd, att gaturenhållningsskyldighet åligger kommunen och icke de enskilda fastighetsägarna ensamma.

Att denna sedan forna tider på fastighetsägarna vilande gaturenhållningsskyldighet för nutida fastighetsägare skall kännas synnerligen orättvis, torde icke vara att förvånas över, ty kravet på gatornas renlighet är i våra dagar helt annorlunda än förr. Städernas fortgående tillväxt gör, att trafiken å gatorna ökas, varför behovet av daglig sopning m. m. allt mer gör sig gällande. Om vintern är fordran på bortforsling av snö och sandning på trottoarerna en helt annan än förr. Då gatorna äro en kommunens egendom, kan det icke anses annat än som en föräldrad och orättvis beskattning av en viss kategori samhällsmedlemmar, om renhållningsskyldigheten alltfört skall påvila fastighets-

*I fråga om
renhållningen
av gator
och allmänna
platser.
(Forts.)*

ägarna. Att man allmänt har den uppfattningen, framgår av en massa uttalanden med anledning av min motion, som från skilda håll kommit mig tillhanda, och som väl också, antar jag, översänts till utskottet. Visserligen ha dessa instämmanden i motionens syfte kommit ifrån fastighetsägareföreningar och andra närmast intresserade, men detta bör icke hindra, att vad som uttalats kan ha sin fulla riktighet och kräva ett opartiskt bedömande från stadsmakternas sida. Då de i varje fall äro ett uttryck för önskemål, som hysas av en stor grupp samhällsmedborgare, har jag ansett mig böra till protokollet få en del av dessa uttalanden antecknade, i synnerhet som jag hyser den förhoppningen, att de sakkunniga, som fortfarande ha denna fråga under övervägande, skola fästa skäligt avseende vid även deras mening, som närmast ha intresse av frågans framtida lyckliga lösning.

Sveriges fastighetsägareförbund, som är en sammanslutning av olika fastighetsägareföreningar i rikets städer och stadsliknande samhällen, framhåller sålunda att, »det torde vara omöjligt framföra verkligt bärande skäl för att gaturenthållningstungan skall enbart åvila just fastighetsägarna, som utgöra en ringa bråkdel av innevånareantalet. Det riktiga och rättvisa», heter det, »borde vara, att den, som äger gatumarken, också försörjer och bekostar densamma hållande i det vårdade skick, som i den allmänna hygienens och trafikens intresse kräves. Fastighetsägarna äga ej gatumarken och disponera ej heller densamma i vidsträcktare mån än samhällets övriga invånare. Gatumarken äges av samhället och disponeras av detsamma för trafiken och för distributionen av ström och vatten, alltså som ett led i dess affärsverksamhet. Fastighetsägarnas yrkesutövning är i ingen mån — såsom däremot är fallet vid åtskilliga andra yrkesutövningar — ägnad att nödvändiggöra mera omfattande renhållning av gator och allmänna platser, än den som ändå är av nöden. Den omständigheten att renhållningsbördan oftast övervältras på fastighetsägarna bevisar icke, att detta system är rättvist och billigt, utan endast att det är en bekväm utväg att från den allmänna beskattningen avföra omkostnader, som rättvisligen böra med skattemedel bestridas. Från praktisk-ekonomisk synpunkt sett är systemet med kommunens ombestyrande av renhållningen att föredraga, enär i så fall för gatornas renhållande och bevattnande använda maskiner och övrig materiel kunna framföras utan avbrott uti en gata efter hela dennas längd, varigenom arbetet kan bedrivas mera rationellt. I de flesta städer får man nu i stället bevittna, huru stadens renhållningsmateriel kommer till användning å torg och andra staden tillhöriga allmänna platser, men å gatorna endast bitvis framför staden tillhöriga fastigheter eller staden tillhörig tomtmark. Framför enskilda personer tillhöriga fastigheter belägen gatudel får renhållningen och bevattningen verkställas av ägaren; men ändå får denne genom sina skatter bidra till inköpet och underhållet av stadens renhållningsmateriel, vars användande även på de gatudelar, vilka äro belägna framför enskilda fastigheter, troligen för staden skulle medföra en helt obetydlig kostnadsökning.» På dessa grunder har Fastighetsägareförbundet ansett sig böra hemställa om bifall till motionen.

Liknande uttalanden föreligga exempelvis från: Jönköping, Söderhamn, Vimmerby, Trälleborg, Malmö, Liljeholmen, Falkenberg, Karlstad, Södertälje, Norrköping, Örebro, Sundsvall, Uddevalla, Falun, Kristianstad och Härnösand.

Då jag givetvis icke kan upptaga kammarens tid med uppläsning av dem alla, vill jag endast göra några få utdrag.

Jönköpingsföreningen exempelvis påminner om § 57 i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad, enligt vilken det tillkommer envar, »som inom kommunen, evad han därstädes är bosatt eller ej, äger fast egendom eller brukar till allmän bevilning för sig taxerad jordbruksfastighet eller därstädes är taxerad till allmän bevilning för inkomst», att bi-

draga till kommunens gemensamma utgifter och paragrafen i fråga fastslår nu uttryckligen en dylik gemensam skyldighet för kommunens samtliga skatte- dragare beträffande alla kommunens gemensamma behov. För föreningen synes det alldeles uppenbart, att renhållningen av gator och allmänna platser i städer och med dem likställda samhällen är ett dylikt kommunens gemensamma behov, som sålunda även bör bekostas av kommunen genom allmän uttaxering å kommunens samtliga skatteskyldiga.

Från samma håll crinras därjämte om, »att renhållningen av gator och allmänna platser med säkerhet bliver bättre, billigare och mera enhetligt utförd, därest detta underhåll och denna renhållning ålägges kommunen såsom en dess skyldighet. Det kan diskuteras, huruvida denna renhållning skall utföras av kommunen själv med eget folk, eller om det är bättre och mera praktiskt att låta denna skyldighet fullgöras av särskild person eller bolag efter entreprenad. Men säkert är, att om renhållningsskyldigheten ålägges kommunen, så kommer renhållningen i fråga att fullgöras på ett mera fullgott sätt än vad som nu sker, då renhållningen utföres av den enskilde fastighetsägaren eller av annan lejd person.»

Från *Söderhamn* göres en jämförelse mellan renhållnings- och väghållningsskyldigheten. »Betraktar man förhållandet med en stor del av de allmänna landsvägarna», heter det, »så omebsörjes skötseln numera av vägdistriktet och kostnaden härför påføres det allmänna från att förut påvilat den enskilde.»

»Från att hava varit ett ringa onus för fastighetsägarna i forna tider har gaturenhållningsskyldigheten för dem med den större trafiken och städernas samt de stadsliknande samhällenas utveckling blivit ett alltmera både betungande och kostsamt besvär», framhålles det från *Malmö*, vars fastighetsägareförening utgör en sammanslutning av cirka 900 fastighetsägare, representerande ett bevillningstaxeringsvärde av cirka 110 miljoner kronor. Föreningen uttalar »enhälligt och bestämt sin fulla anslutning till motionens yrkande och syfte».

Norrköpings fastighetsägare betona med styrka, att »rättvisa och billighet d. v. s. i detta fall likställighet i fråga om skatteplikt synes kräva, att kostnaderna för gaturenhållningen bör fördelas på alla kommunens skatte- dragare enligt i kommunalförordningen angiven grund och ej påföras en särskild klass, fastighetsägarna».

»Ett överflyttande på kommunen medför ej endast ett rättvisare fördelande av kostnaderna utan jämväl möjlighet till renhållningens rationellare handhavande med användande av tekniska hjälpmedel, varav den enskilde ej kan använda sig», framhålles det från *Sundsvall*.

Endast ett par utdrag ytterligare skall jag taga mig friheten anföra, det ena från Norrland och det andra från Skåne, visande, att från skilda håll i landet har man samma mening i saken.

»Då *Härnösand* är en s. k. trädgårdsstad med öppet byggnadssätt å stora tomtarealer», heter det därifrån, »bliva kostnaderna för renhållningen för många rätt så betungande, synnerligast för ägare av fastighet med ett fåtal lägenheter. Här finnas ett flertal fastighetsägare, som endast ha några hundratals kronor i hyresintäkt, men deras omkostnader för gaturenhållning belöpa sig till samma, ja i många fall till *större* belopp än för de fastigheter, som lämna tusentals kronor i hyresinkomst. Enda sättet för en rättvis fördelning av berörda kostnader vore, att varje kommun själv finge svara för såväl gatuunderhållet som renhållning, och att härför uppstående utgifter uttagas genom allmän bevillning.»

Kristianstads fastighetsägare fordra likaledes, att detta onus avlyftes från fastighetsägarna och göres till en allmän angelägenhet. »Redan principen om allas likställighet inför lagen bör föranleda därtill. Å alla områden inom

I fråga om renhållningen av gator och allmänna platser.
(Forts.)

*I fråga om
renhållningen
av gator
och allmänna
platser.
(Forts.)*

samhällslivet äro också krafter verksamma för att nivellera bort såsom uppenbara obilligheter kvarstående föråldrade institut, vare sig dessa verka privilegierande eller tyngande, och som ett led i denna strävan må den förevärande motionen anses. Därtill kommer, att genom ett övertagande av kommunen utav de nu genom enskilda fastighetsägare bestridda renhållningsgöromålen, denna ordningsangelägenhet skulle på ett mera enhetligt och jämväl för den allmänna trevnaden bättre sätt än hittills vara tillrättalagd. Härutinnan vilja vi», heter det i uttalandet, »hänvisa till den inom vårt landskap numera allmänt tillämpade principen, att det allmänna renhållningsbestyret på landet från att förut hava bestritts av de olika fastighetsägarna numera övertagits av särskilda vägstyrelser.»

Av vad som sålunda anförts torde tydligt framgå, att yrkandet om att renhållningsskyldigheten i städerna bör läggas på kommunen i sin helhet har en mycket stark opinion bakom sig. Då kravet därtill måste anses fotat på rättvisa och billighet, har jag, herr talman, den förhoppningen, att det må av statsmakterna vinna beaktande.

Lagutskottet har emellertid avstyrkt motionen under hänvisning till att departementschefen vid föredragande i statsrådet den 5 februari 1926 av förslaget till lag om gatuhållningsskyldighet i stad ansett sig icke till detta års riksdag böra framlägga, såsom de sakkunniga föreslagit, förslag till lagstiftning i denna fråga. Utskottet meddelar tillika, att frågan om gatuhållningens ordnande är »föremål för förnyat överbäggande av de sakkunniga».

Vid sådant förhållande vill jag givetvis icke göra något yrkande med anledning av utskottets utlåtande.

Det är emellertid att hoppas, att de sakkunniga vid frågans ytterligare behandling skola komma till ett annat och bättre resultat än vad som kommit till synes i deras skrivelse till departementschefen av den 24 oktober 1925. Vid årets riksdag har visserligen frågan fallit, men, såsom jag hoppas, fallit framåt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1925, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

*Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.*

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 februari 1926 dagtecknad proposition, nr 106, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, och

2:o lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förchäft följande i anledning därav väckta motioner, nämligen

*Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)*

inom första kammaren:

nr 280 av herr *Lyberg m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 394 av herr *Ericson i Boxholm m. fl.*;

nr 404 av herr *Ericson i Boxholm m. fl.*;

nr 408 av herr *Lindley m. fl.*;

nr 409 av herr *Magnusson i Tumbult*; och

nr 412 av herr *Holmström i Gävle*.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts proposition nr 106 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga i punkten intagna förslag till

1:o lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, och

2:o lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård; samt

B) att ovanberörda motioner måtte anses besvarade genom vad utskottet under A) hemställt.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *K. G. Westman*, greve *Spens*, *Luterkort* och *Johansson i Kälkebo*, vilka ansett, att utskottet icke bort tillstyrka införande i fattigvårdslagen och lagen om samhällets barnavård av bestämmelser om skyldighet för fattigvårdssamhälle att erlagga ränta å fattigvårdskostnad, som annan förskotterat, och å kostnad för omhändertaget barn samt att i följd härav utskottet bort tillstyrka av reservanterna framlagda, i överensstämmelse härmed avfattade lagförslag.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Johansson i Kälkebo**: Herr talman! Som kammaren kanske observerat, har jag reserverat mig beträffande en princip i det föreliggande lagförslaget, och denna princip gäller, huruvida bestämmelse om ränta på fordringar fattigvårdssamhällen emellan skall införas eller icke. Nu har det varken i Kungl. Maj:ts proposition eller i utskottets förslag lagts någon sådan vikt på räntan, att den skall vara något principiellt avgörande såsom varande ur rättssynpunkt befogad, utan ränteförhållandena ha varit ett led uti vad propositionen upptagit, nämligen ett försök att åstadkomma förhållanden, som skulle minska fattigvårdsprocesserna, vilka tagit en alltför stor omfattning — en omfattning, som kommit att verka tyngande på de dömande myndigheterna och även föranlett kostnader för det allmänna. Mot själva tanken att vidtaga åtgärder för ett inskränkande av dessa fattigvårdsprocesser har jag givetvis icke något att invända. Det är nämligen otvivelaktigt på det viset, att antalet processer kommit att bli större än som kan vara lämpligt i förhållande till vad som genom dessa processer vinnes uti rättsavseende. Man väntade sig med den nya fattigvårdslagens införande, att dessa processer skulle komma att minskas i förhållande till vad det varit, medan den äldre fattigvårdslagstiftningen gällde, men det har visat sig vara en fullkomlig felbedömning av förhållandena, då dessa processer efter den nya lagens införande ökat i stället för att ha minskats. Jag tror, att om de i orterna arbetande fattigvårdsmyndigheterna fått tillfälle att på förhand ge uttryck åt sin

Ang. ändring i fattigvårdslagen m. m. mening, skulle de också förutsagt, att vissa förhållanden i den nya fattigvårdslagen skulle öka processernas antal.

(Forts.)

Ett förhållande, som i en särskild grad varit orsaken härtill, äro de dubbla hemortsrättsförhållanden, vartill hänsyn skall tagas genom stadgandena i övergångsbestämmelserna till den nya fattigvårdslagen. Det är nämligen så, att i vissa fall skola de äldre hemortsrättsbestämmelserna tillämpas och i andra fall hemortsrättsbestämmelserna efter den nya lagen tillämpas, och detta har blivit ett irritationsmoment icke blott för fattigvårdsstyrelserna utan sannolikt även för de dömande fattigvårdsmyndigheterna. Jag menar för min del, att ett misstag begicks, när man satte in bestämmelserna om de olika hemortsrättsförhållandena i övergångsbestämmelserna, och att man icke lät de nya reglerna gälla för alla fallen och man hade kunnat gjort detta därför att man aldrig genom hemortsrättsbestämmelser kommer till något, som kan kallas den reala rätten utan till, vad man hellre kan kalla den, formella rätten. Men alltefter som tiden går är det ju klart, att dessa dubbla hemortsrättsförhållanden komma att mista sin betydelse, därför att de, som skaffat sig fast hemortsrätt före år 1918, komma genom naturens lag och ordning inom en relativt kort tid att gå ur tiden, de komma icke längre att bekymra fattigvårdsmyndigheterna på grund därav att de komma att dö ut. Jag skulle dock för min del tro, att man nog kommit till det allra bästa och det snabbaste resultatet i det syfte, som man velat vinna om Kungl. Maj:t tagit under allvarligt övervägande, huruvida icke skäl vore att redan nu upphäva dessa olika hemortsrättsbestämmelser och låta endast de nya reglerna gälla. Den frågan ligger emellertid icke före, men jag är för min del övertygad om att bättre ordning och reda skulle skapas därigenom.

En annan väsentlig olikhet i den nu gällande lagen, som efter mitt förmenande också tillskapat många processer, är, att man tog bort landstingsdistriktens skyldighet, som de förut hade, att bekosta sjukvården av dem, som inom respektive landstingsdistrikt hade insjuknat. Det var en skyldighet, som de hade enligt den gamla lagen — en bestämmelse, som jag tror, att om man sett mera på realiteterna än på de formella förhållandena, när man utarbetade den nya lagen, man icke bort gå ifrån. Det hade säkerligen icke verkat tynande på något landstingsdistrikt att ha denna bestämmelse kvar, därför att det, som vid det ena tillfället träffar ett distrikt, träffar vid ett annat tillfälle ett annat, och i det långa loppet hade det säkerligen utjämnat vartannat. Men, som sagt, frågan ligger icke för närvarande så till, att det skulle tjäna någonting till att alltför mycket uppehålla sig därvid, men jag är för min del övertygad om att, om man återupptagit den bestämmelsen, hade detta på bättre sätt än som sker genom det föreliggande förslaget kunnat minska fattigvårdsprocesserna.

Kungl. Maj:t har i sin proposition föreslagit en ändring av § 51 i fattigvårdslagen, och genom detta förslag har Kungl. Maj:t avsett att i någon mån återställa förhållandet landstingsdistrikten emellan beträffande sjukvård, då Kungl. Maj:ts proposition nämligen innehåller förslag om att de olika landstingsdistrikten skola vara skyldiga att för den lägsta taxa, som tillämpas beträffande befolkningen inom landstingsdistriktet, bekosta sjukvård även för utomlänspatienter, för vilka fattigvården skall betala. Utskottet har emellertid icke gått med på detta förslag. Jag får säga, att endast därför att man inom utskottet ingått en kompromiss vid ett tillfälle, då jag icke var närvarande, har jag icke på den punkten reserverat mig till förmån för Kungl. Maj:ts proposition, då jag ansett att i den delen Kungl. Maj:ts proposition hade ett avgörande företrädare framför den formulering och det slut, vartill utskottet kommit i denna 51 §. Men, som sagt, jag ansåg mig icke ha anledning, när jag mera av en slump kom att vara med om ett definitivt beslut, att

reservationsvis taga upp en fråga, i vilken de andra ledamöterna genom en kompromiss kommit till samförstånd, fastän jag måste säga, att det var synnerligen frestande och det innebar en mycket stor självöfvervinnelse att icke intaga ställningen såsom reservant. Emellertid kvarstår min från utskottet avvikande ställning endast däri, att jag icke velat gå med på att ränta skall utgå på de fordringar, som uppstå mellan olika fattigvårdsdistrikt. Jag skall genast medge, att i och för sig är denna ränteberäkning och dessa ränteförhållanden icke av så förfärligt stor betydelse, men då jag hade den uppfattningen, att de icke i den allra ringaste mån komme att inverka på antalet fattigvårdsprocesser, därför att de efter mitt förmenande kommo att ligga på sidan av det syfte, som avsetts att vinnas, har jag ansett mig kunna vara med om att också säga ifrån detta i synnerhet, som jag icke heller blev ensam om en sådan reservation, fastän jag blev ensam reservant från denna kammare.

Nu har man sagt, att det är otvivelaktigt en mycket riktig princip att föra in bestämmelsen om ränta, ty erkänner man att fattigvårdskostnader kunna bli en fordran, som måste betalas, bör naturligtvis efter allmänna rättsprincipiella grunder ränta också utgå, ifall den, som skall betala, låter bli att betala inom rimlig tid. Ja, det kan man givetvis säga, men man kan också vända på problemet en liten smula och säga, att de förhållanden, som reglera fattigvårdskostnaderna mellan olika kommuner, äro icke av den natur, att någon människa bestämt kan säga vad som är rätt och vad som är orätt, utan det händer mycket ofta, att vid avgörandet av tvister mellan kommuner om kostnaderna för reglerande av fattigvården är det mycket ofta likaväl en tillfällighet — jag skulle vilja säga en sinkadus — som avgör hur utgången blir, som vad som är rätt och riktigt.

Det är också en annan sak, som man enligt mitt förmenande icke bör bortse ifrån och det är orsakerna till dessa fattigvårdsprocesser. Det ligger ofta så till, att det nog icke är det belopp, som det gäller, som förorsakar de olika uppfattningarna, om det skall betalas eller icke betalas, utan det är nog i många fall på det sättet, att när en kommun blir ansatt av en grannkommun att betala fattigvårdskostnader, så är det det första, som den fordrande kommunen har att fundera på: Har man i den kommunen verkligen varit framme för att försöka hindra, att hemortsrätt skulle inträda, om icke denna tillfälliga fattigvård kommit emellan? Jag menar, att det är mycket ofta för att förhindra följderna av ett understöd, som en kommun får lov att taga upp den frågan och kanske till och med bestrida fordringen därför att det understöd, som utgått, kan bli bestämmande för hemortsrätten under en ganska lång tid framåt — kanske reglerande för hemortsrätten för en persons hela återstående livstid. Jag antager, att en person vid 58 års ålder kommit in i en kommun och att han vistats utanför sin kommun och fått understöd. Då ligger det mycket nära till hands för den kommunen, som anses för hans hemortsrättskommun, att verkligen undersöka, om detta understöd varit fullt berättigat, därför att om understödet utgick under det 58:e året och det sålunda blivit fastslaget, att han vid den tiden hade hemortsrätt i den kommun, där han tidigare vistats, kan den kommunen vara övertygad om att den personen kommer att under hela sin återstående livstid hava hemortsrätt i denna kommun.

Det är dessa konsekvenser och dessa förhållanden, som många gånger orsaka, att fattigvårdsprocesser uppstå. Jag måste för min del säga, att för att få en sådan fråga utredd, läser icke någon kronas ränta betydelse det allra ringaste till eller från beträffande fattigvårdsprocessernas antal. Det kan emellertid icke hjälpas att införande av dessa räntebestämmelser kommer i någon mån att irritera förhållandena mellan kommuner, och man har därför icke heller vågat sig på att införa en allmän räntebetalningsskyldighet, utan man har inskränkt sig till det fallet, där det blir en ansökning på laglig väg, för att en

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
i fattigvårdss-
lagen m. m.
(Forts.)

kommun skall dömas att betala ränta. Om jag t. ex. är fattigvårdsordförande och erkänner kravet både till storlek och innehåll, men låter bli att betala år efter år, då har efter förslaget den kommun, som har denna fordran, icke rätt att få ränta, men om han gör en ansökan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, kan den andra kommunen dömas till ränteersättning. Oavsett om denna tvist blott härleder sig från den allra minsta skiljaktighet i uppfattningen om storleken av det understöd, som skall utgå, skall räntebetalningsskyldighet inträda. Jag tycker för min del, att detta tillvägagångssätt med att införa en sådan halvering av räntebetalningsskyldigheten är för mig tämligen motbjudande. Jag tror dessutom för min del, att det kommer att vålla mycket besvär och otrevlighet för fattigvårdsstyrelserna, därför att man icke kan vara riktigt övertygad om när ränta skall utgå och icke utgå, och detta kan snarare leda till processer än avhålla från processer.

Ja, herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre. Jag har blott velat för min del bestämt säga ifrån, varför jag anser, att ett införande av ränteinstitutet icke är något annat än ett lappverk på hela fattigvårdslagstiftningen, vilket är av intet värde, men som kan vara av rätt så otrevlig innebörd, och som man borde låta bli att sätta dit, därför att det icke tjänar något praktiskt syfte. Jag ber, herr talman, att till fullföljd av de tankar, som jag varit inne på, få yrka bifall till reservationen och med detta följer, att jag naturligtvis yrkar bifall till reservationens olika delar i den mån, de avse att stå emot utskottets förslag.

Herr Paulsen: Herr talman! I sin motion har herr Lindley föreslagit, att landstingen skola befrias från skyldigheten att ersätta kortvarig lasarettsvård. Jag kan icke se någon annan anledning till denna bestämmelse än att man vill avlasta dessa kostnader från landstingets budget. Ur ren landstingssynpunkt kan det naturligtvis vara bra nog, men ur mera allmänna synpunkter är det väl riktigare, att den större enheten, landstinget såsom mera bärkraftigt, får bära dessa kostnader, än att kommunerna skola göra det.

Vidare talas det om skapandet av större fattigvårdsdistrikt såsom ett led i strävandena för att minska fattigvårdsprocesserna. Till detta vill jag säga, att det rent ekonomiskt sett naturligtvis kan vara bra, att flera kommuner slå sig tillsammans för att skapa ett ålderdomshem, men ur ren trevnadssynpunkt — och jag ser det nu från deras synpunkt, som skola fylla dessa ålderdomshem — är detta icke enbart av godo. Ty när man bildar en sådan sammanlutning, blir det endast de människor, som höra hemma i den kommun, där ålderdomshemmet blir förlagt, som få stanna kvar i kommunen under sina återstående levnadsår, under det att de andra få komma bort till en främmande kommun; och vad detta betyder för dessa människor vet den, som sett dessa förhållanden på närmare håll.

Vad så vidkommer skapandet av större fattigvårdssamhällen över huvud, är det på det sättet, att för att rätt kunna utöva fattigvården kräves en mycket ingående kännedom om människorna och om deras levnadsförhållanden; och ju större distrikten äro, desto svårare blir det med den saken. Jag tror för min del, att kommunerna såsom fattigvårdsdistrikt alltså äro de lämpligaste.

Herr Magnusson i Tumlhult, som också tycks vara intresserad av att landstingens budget hålles nere, föreslår, att i de fall, där landstingens vårdkostnader skola ersättas med hälften, denna ersättning nedsättes till fjärdedelen. Häremot kan givetvis anföras precis samma skäl som nyss mot herr Lindleys motion, att det är riktigare, att en större enhet som landstinget såsom den ekonomiskt starkare får betala kostnaderna i stället för kommunerna.

I Kungl. Maj:ts proposition föreslås, att vårdkostnadsersättning skall sökas inom juni månads utgång året efter det vårdkostnaden utbetalats. Jag vill

för min del säga, att jag icke kan förstå, varför man kommit med detta förslag, ty lagen är i denna punkt bra, som den är. Jag har mig icke bekant, att den nuvarande bestämmelsen vållat den ringaste olägenhet. Utskottet har ju också beaktat detta och tillstyrkt en motion om ändring av Kungl. Maj:ts förslag, som har väckts av herr Ericson i Boxholm m. fl.

Kungl. Maj:ts förslag om ersättning för rättegångskostnader finner jag fullkomligt omöjligt. Det är ju på det sättet, att om man undantar de stora städerna, skötas fattigvårdsprocesserna av ordförandena i fattigvårdsstyrelserna själva utan någon som helst ersättning. Om en fattigvårdsstyrelse skall söka en annan sådan styrelse för rättegångskostnader, finns det ingen möjlighet att styrka, att sådana kostnader ha utgått, då man faktiskt ingenting har betalt. I de större städerna däremot har man ju jurister att sköta dessa processer — och dessa kunna säkert åsätta sitt arbete ett visst värde. Härigenom beredes möjlighet för de stora fattigvårdssamhällena att avpressa rättegångskostnadsersättning av de mindre, under det dessa sakna denna möjlighet. Utskottet har också insett detta och gått med på en i frågan väckt motion.

Vad sedan röntan beträffar, kommer denna sak att få mycket liten betydelse. Jag har emellertid ingenting att erinra emot förslaget i denna del, därför att det kan naturligtvis anses riktigt, att då man har rätt till ett kapital, har man också rätt till den avkastning, som kapitalet ger.

I övrigt vill jag för min del säga, att denna strävan efter att nedbringa fattigvårdsprocessernas antal naturligtvis är värd allt erkännande. Lika villigt som jag ger detta erkännande, lika övertygad är jag dock, att de föreslagna åtgärderna icke ens i ringaste mån komma att leda dit, man syftar. Man kan nämligen vara övertygad om att så länge det finns möjlighet för en kommun att övertältra fattigvårdsbördor på en annan kommun, lika länge komma dessa fattigvårdsprocesser att fortgå i oförminskat antal. Den enda utväg jag kan se att komma ifrån fattigvårdsprocesserna skulle vara, att man i lagen skrev in kort och bestämt och klart, att varje kommun skall draga försorg om de fattiga, som äro där boende, på sätt lagen föreskriver, utan att ringaste hänsyn skall tagas vare sig till mantalsskrivningsort eller hemortsrätt. Skreve man in en sådan bestämmelse i lagen, vore därmed alla fattigvårdsprocesser för framtiden avklippta. Rent ekonomiskt tror jag icke det skulle ha den minsta betydelse för kommunerna, ty vinner man en process, förlorar man en annan. Jag är övertygad om att gjordes det en utredning på den punkten, skulle det visa sig, att så vore fallet. Jag skulle för min del vilja råda herr statsrådet att igångsätta en sådan utredning.

Betyda fattigvårdsprocessernas avskaffande ingenting ekonomiskt för kommunerna, betyder det så mycket mer på andra områden. Först och främst skulle man slippa allt det kolossala arbete, som följer med dessa processer. De människor, det gäller, slippa vidare ifrån en kanske mycket pinsam utredning och hela detta ovisshetstillstånd, när de icke veta, var de skola hamna. Det dröjer ju många gånger årtal, innan saken blir klar, och när den en gång blir avgjord, kunna de bli bortsända, alldeles som en annan handelsvara. För dessa människor, herr talman, bleve en bestämmelse, som gjorde slut på fattigvårdsprocesserna, av oskattbart värde.

Herr Hage: Herr talman! Det framgår ju av utskottets föreliggande utlåtande, att utskottet i huvudsak tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag rörande vissa ändringar av fattigvårdslagen, vilka äro avsedda att minska de så kallade fattigvårdsprocessernas antal. I stort sett ha alltså utskottets medlemmar gått på Kungl. Maj:ts förslag. Dock har en reservation avgivits, som redan här har berörts av herr Johansson i Kälkebo. Man har i denna icke velat vara

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
i fattigvårds-
agen m. m.

(Forts.)

med om Kungl. Maj:ts förslag i fråga om bestämmelsen, att *ränta* i vissa fall skall beräknas på belopp, som ingå i en fattigvårdstvist.

För min del vill jag säga, att jag tror, att man kan påstå, att resultatet av en ändring på *den* punkten på sätt Kungl. Maj:t föreslår, kan ha en *viss* betydelse, men den betyder mindre än en hel del annat, som har av Kungl. Maj:t föreslagits för att minska processernas antal. I alla fall har utskottet ansett det vara riktigt att på denna punkt följa Kungl. Maj:ts förslag. Man har ansett det vara riktigt bland annat därför, att andra lagutskottet en gång förut har tagit ställning till denna fråga, vilket resulterade i att riksdagen avläst en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken begärdes, att spörsmålet om ränteberekening för belopp, som ligga under fattigvårdstvist, skulle tagas upp till prövning.

I övrigt tror jag man kan säga, att det är ganska rimligt, att en kommun, som under en lång tid icke betalar ett fattigvårdsbelopp till en annan kommun, när den en gång betalar, också skall erlagga ränta. Det är givet, att den kommun, som har lagt ut fattigvårdsbeloppet, har ådragit sig kostnader på grund av att den på ett eller annat sätt måst skaffa pengar, och i vissa fall är det väl antagligt, att den själv varit tvungen att betala ränta på det belopp, som den varit nödsakad anskaffa. Redan från *den* utgångspunkten kan man anse det ganska rimligt, att det finns en bestämmelse av denna art.

I övrigt tror jag man bestämt kan våga det påståendet, att när det gäller en kommun, som tvistar med en annan kommun om ett fattigvårdsbelopp och detta fattigvårdsmål kan betraktas som en okynnesprocess, d. v. s. som ett försök att under en viss tid framåt kunna komma undan betalningen, så finns det starka skäl för att stadga skyldighet att erlagga ränta.

De talare, som förut ha varit uppe, ha sagt, att tillkomsten av denna bestämmelse om ränta kommer icke på något sätt att verka i den riktningen, att det blir någon nedgång av processernas antal. Ja, i det avseendet skulle jag vilja säga, att när man vänt sig till sakkunniga personer, ha de haft mycket olika meningar om den saken. Somliga säga, att det är på det sätt som nu påstås, men andra återigen — också de mycket sakkunniga personer — ha förklarat, att tillkomsten av denna bestämmelse skulle ha en viss verkan i riktning mot att minska fattigvårdsprocesserna. Givetvis skulle det bli på det sättet, säger man, på det hållet, att en kommun skulle flera gånger dra sig för att börja process med hänsyn till att om processen droge ut på tiden, skulle kommunen, då summan skulle betalas, utöver denna även få betala ränta. Det skulle då rent av kunna inträffa, att en revisor vid granskningen av kommunens räkenskaper skulle komma att göra anmärkning mot dem, som i onödan ställt till med en sådan process, för att de därigenom åsamkat kommunen denna extra utgift i form av ränta. Jag tror, att det resonemanget är ganska hållbart, och jag tror, att man från den utgångspunkten har anledning att även på denna punkt gå in för Kungl. Maj:ts förslag.

Nu skulle jag emellertid för min del vilja säga, som jag redan förut antytt, att vad som kan vinnas för att minska processernas antal vinnes i stort sett icke genom denna bestämmelse om ränta, utan det vinnes genom de ändringar, som Kungl. Maj:t föreslagit i § 51 av lagen. Kungl. Maj:t har där föreslagit, att det skall i lagen fastslås rätt för Kungl. Maj:t eller den myndighet, som Kungl. Maj:t utser, att på förhand fastställa de belopp, som skola betalas för vård å anstalt eller inrättning, när det gäller fattigvårdsutgifter. I detta avseende har det ju förut existerat något, som hetat kammarrättens taxa, men de bestämmelser, som funnits, ha mera haft en typ av praxis över sig. Nu är det meningen, att man skulle i lagstiftningen slå fast vissa bestämmelser, som innebure, att Kungl. Maj:t skulle ha rätt att när det gäller debitering för fattigvård, särskilt i form av sjukvård, fastställa vissa bestämda belopp. Den

debiterade summan skulle icke få överstiga vissa bestämda taxor, som skulle fastställas av Kungl. Maj:t. Genom tillkomsten av en sådan bestämmelse tror man alldeles bestämt, att en stor del av de så kallade beloppstvisterna skulle falla bort. Dessa beloppstvister mellan olika fattigvårdsmyndigheter utgöra 24 procent av alla fattigvårdstvister. Det är givet, att om den uppgiften är riktig, som på den punkten göres, har man all anledning tro, att tillkomsten av sådana bestämmelser skulle komma att verka nedsättande på antalet fattigvårdsmål. Man har ju redan vunnit oerhört mycket, om man kan åstadkomma en minskning av beloppstvisternas antal.

På denna punkt ha emellertid Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i viss mån kommit att skilja sig från varandra. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att när det gäller lasarett och i allmänhet sjukvårdsinrättningar, skulle vederbörande sjukvårdsanstalt icke ha rätt att debitera mer än den lägsta avgift, som betalas för å anstalten intagen patient. Nu framgår emellertid mycket tydligt av alla de utredningar, som finnas på detta område, att följden härav skulle bli, att en hel del lasarett och motsvarande landsting skulle få bära en betydligt ökad ekonomisk börda. Detta gäller särskilt sådana lasarett, som i stor utsträckning vårda *utomläns*patienter. Det är i många fall på det sättet, att till sådana lasarett, som vidtagit en del betydande förbättringar, och som ha åstadkommit specialistvård etc., dragas en del utomlänspatienter, för vilka fattigvården skall betala. Följden härav blir, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle dessa lasarett och deras landsting få bära en betydligt ökad börda. De skulle aldrig få betalt för vad det kostade lasarettet, utan de skulle få ett betydligt mindre belopp än vad som vore behöfligt för att täcka kostnaderna för vården av de sjuka. Utskottet har med anledning härav gått på en annan linje. Man har i stället gått in för det systemet, att när det gäller lasarett- och sjukvårdsinrättningar, skall Kungl. Maj:t ha rätt och möjlighet att fastställa en viss bestämd taxa, som emellertid skall ligga högre än den av Kungl. Maj:t föreslagna. Följden av en sådan anordning skulle bli, att den förlust, som skulle uppstå för lasarett med ett flertal utomlänspatienter, skulle bli betydligt mindre än vad som skulle bli fallet med Kungl. Maj:ts förslag. Det är anledningen till att utskottet gått på den linje, som jag nu har antytt.

Jag tror, att man genom att gå på utskottets linje i detta fall avtrubbar en hel del av de invändningar och den opposition, som från en del håll har riktats mot detta förslag. Möjligheterna att få förslaget igenom ha härigenom blivit betydligt större. Jag tror alltså, att det från den utgångspunkten finns all anledning att även på denna punkt följa utskottets förslag.

Jag skall inskränka mig till dessa få randanmärkningar till utskottets utlåtande. I övrigt skulle jag vilja sluta med att liksom herr Paulsen be att få säga, att jag skulle för min del icke på något sätt vilja vara med om en ändring i detta sammanhang av fattigvårdslagen i den riktning, som herr Lindleys motion här i kammaren innebär. Det av honom framförda förslaget kommer ju från landstingsförbundet. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att när detta förslag kom upp till debatt på landstingsförbundets årsmöte, möttes det av kritik även från representanter, som tillhörde landstingsförbundet. Jag vill också påpeka, att det förslag, som herr Lindleys motion innehåller, och till en del även vad som delvis i annan form framkommer i herr Magnussons i Tumhult motion, innebär, att man nu skall gå tillbaka från den lagstiftning, som man införde år 1918, då man överförde en del sjukvårdskostnader från kommunerna till landstingen. De förslag, som framkommit i de nu omnämnda motionerna, innebära nämligen, att man skall vända om och börja lassa över en del av sjukvårdskostnaderna på kommunerna. Jag tror icke, att det är en väg, som man har anledning att slå in på. Utskottet har också avvisat alla förslag, som framkommit i den riktningen, och jag tror, att utskottet där-

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.

(Forts.)

vidlag handlat fullt riktigt. För övrigt ligger ju denna fråga under Kungl. Maj:ts prövning.

Ja, herr talman, jag skall be att efter detta refererande av utskottets synpunkter få sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall icke ingå på något referat vare sig av förslaget i den kungl. propositionen eller av utskottets förslag. I själva verket sammanfalla de praktiskt taget. Det är blott på två punkter, där det föreligger någon skiljaktighet, och den har mycket liten praktisk betydelse. Jag har naturligtvis för min del icke något att invända emot, att taxan för sjukhus fastställs av Kungl. Maj:t i stället för att, som föreslås i propositionen, bli av mera automatisk beskaffenhet, så att det lägsta belopp, som utgår för vård av patienter, skulle bli obligatoriskt även för patienter från andra län.

Den fråga, som tvisten här rör sig om, gäller alltså uteslutande frågan om ränta skall utgå vid processer fattigvårdssamhällen emellan eller ej. På den punkten tror jag, att det är riktigt, om man säger, att någon bestämd verkan på antalet processer kommer detta icke att få, men hela propositionen är ju av den beskaffenheten, att den icke kommer att få något stort inflytande på fattigvårdsprocessernas antal. Den viktigaste punkten gäller beloppstvister, som man hoppas i det närmaste skola kunna avskaffas, och det kan ju betyda kanske tre à fyra tusen mål om året. Och detta är ju en rätt vacker framgång beträffande fattigvårdsprocesserna, då deras antal för närvarande är uppe i 13,000 à 14,000 om året. Det är uppenbart att för länsstyrelserna innebär det nuvarande stora antalet processer mellan fattigvårdssamhällena en mycket stor arbetsbörda, och i den mån man kan inskränka den, gagnar man ju på sitt sätt möjligheten att nedskära statsförvaltningen.

Vad sedan räntekravet beträffar ligger dess största betydelse icke däruti, att det skulle tänkas kunna förhindra processerna. Det ligger däruti, att kommunerna få ett intresse av att, när en process väl en gång är väckt, också någorlunda snabbt avsluta densamma, och inte dra ut den i långdrag, endast därför att man, intill dess att den är avgjord, slipper att betala. Det kan kanske till och med inträffa fall, då en kommun avsiktligt försöker att dra ut på avgörandet av en process, därför den slipper betala ränta på pengarna, och detta gäller, även om kommunen är tämligen säker på att den till sist ändå blir dömd att betala beloppet.

Vad de principiella skälen beträffar, kan jag inte inse, att de spela någon större roll. En sak är ju frågan om den ränta, som skulle utgå på belopp, vilket en kommun har att kräva av enskild person, men det är ju självfallet att i sådana fall ingen ränta bör utgå. När det däremot gäller ränta på belopp, som skall erläggas av ettdera av två processande fattigvårdssamhällen, kan jag inte inse, att man kan göra några principiella invändningar.

Jag tillåter mig för min del hemställa, att kammaren i dess helhet måtte följa lagutskottets förslag i detta ärende.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Huvudsyftet med den kungl. propositionen, att nedbringa antalet fattigvårdsprocesser, torde väl få anses vara vunnet med utskottets förslag, och därmed ha vi i själva verket nått fram till ett stort och viktigt resultat.

Emellertid är det särskilt ett par saker, som jag har velat påpeka i samband med detta ärendes behandling, och som också några av utskottet ha blivit berörda, ehuru väl enligt min uppfattning i icke tillräcklig mån.

Det är till att börja med det uttryck av den humanitära anda, på vilken vår fattigvård har blivit lagd, som finnes i bestämmelserna angående vårderna av

kroniskt sjuka och därmed sammanhängande förhållanden. Nu föreskriva ju bestämmelserna i gällande fattigvårdslag, att kommunerna själva, därest icke landstingen upprättat några sjukhem för kroniskt sjuka, ha rättighet att, om de upprätta sådana anstalter, på föreskrivet sätt få ersättning för denna vård med halva den kostnad, som utgår för ändamålet. Erfarenheterna från vissa håll ha givit stöd för den uppfattningen, att dessa bestämmelser i mångt och mycket kringgås — de bli i många fall endast bestämmelser på papperet. Jag har erfarenheter i detta stycke från det landsting, som jag själv tillhör, och de bestämmelser, som där äro gällande. Jag skall beträffande dessa bestämmelser endast relatera något av vad det gäller för läkare att iakttaga, när han skall lämna intyg, avsedda för mål av här ifrågavarande slag. Det finns föreskrifter för vad läkaren skall intyga i detta avseende, men under de mera allmänna bestämmelserna därutinnan är fogad en not med särskilt innehåll, och en läkare, som har med dylika ting att skaffa, har vid ett tillfälle förklarat, att det är omöjligt att utfärda ett intyg på sådant sätt, som i ifrågavarande not avses. Förhållandet kan endast bli att han i följd av denna not inte kan skriva ut några intyg alls.

Jag finner det vara beklagligt att landstingen skola tillvägagå på sådant sätt, som här antytts. Nu kan man emellertid ingenting göra åt det, ty såväl den gällande fattigvårdslagen som den föreslagna nya lagen lägga ju bestämmanderätten i denna fråga i vederbörande landstings egna händer, och landstingen ha rätt att uppställa de villkor, som härvidlag från deras sida kunna finnas skäliga och lämpliga. Jag skulle emellertid vilja rikta en varm vädjan till vederbörande inom socialdepartementet, och i övrigt till dem, som ha med fattigvårdsärenden att göra, att följa denna fråga med uppmärksamhet. Jag skulle också vilja uttala den önskan och förhoppning, att det i såväl denna sak som i vissa andra ting skall inom landstingen bli en enhetlig grund gällande för tillämpningen av dessa ersättningar, så att de beklagliga förhållanden, som nu på vissa håll äro rådande, icke i längden komma att fortfara.

Den kungl. propositionen har för nedbringande av fattigvårdsprocessernas antal byggt på åtgärder särskilt i fråga om ersättningsbeloppens storlek, i fråga om rätten till ränteberäkning och i fråga om en enhetlig taxa för utomlänspatienter. Alla dessa tre saker ha ju blivit tillstyrkta av utskottet, och det är endast med tillfredsställelse som jag konstaterar, att utskottet sedan har gått emot den kungl. propositionen i frågan om rättegångskostnaderna. Utskottet ger dock på sidan 9 i sitt utlåtande en antydning om att det icke direkt ställer sig emot det kungl. förslaget, och utskottet säger där till slut, att sedan närmare erfarenhet vunnits angående det sätt, varpå kostnaderna komma att utdömas, kan det måhända bli tid att avgöra, om det kräves särskilda för ändamålet utformade regler eller icke. Jag skulle för min del vilja uttala den förhoppningen, att dessa rättegångskostnader knappast måtte bli utdömda i något enda fall. Jag kan inte finna, att det i något avseende skulle lända till gagn för den allmänna fattigvården, utan tvärtom. Det är min bestämda uppfattning, att det är till större nytta att de icke tillämpas än att de bli tillämpade.

Vad sedan beträffar ränteberäkningen är det icke mycket att säga i denna sak. Det endast förvånar mig, att det överhuvud taget har kunnat drivas upp några reservanter emot utskottets beslut, av den enkla anledningen att riksdagen ju föregående år genom en skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en proposition i detta ärende. Det är väl ganska egendomligt, att på samma gång som Kungl. Maj:t tillmötesgår denna framställning, skola vissa ledamöter av riksdagen anse, att riksdagen det oaktat skall gå emot förslaget.

Herr Paulsen påpekade i sitt anförande, att han för sin del skulle vilja gå in för den principen, att bostadsorten uteslutande skulle vara utslagsgivande, när det gäller att bestämma hemortsrätten. Jag behjärtar herr Paulsens goda

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.

(Forts.)

hjärta, och jag förstår honom, men jag vill beklaga oss fattigvårdsmän, om denna hans uppfattning skulle segra. Därav bleve följden ett alldeles olidligt förhållande, åtminstone inom våra städer och industrisamhällen. Jag kan av egen erfarenhet göra det mycket bestämda påståendet, att redan nu finnas sådana fall att kommuner betala till understödsbehövande personer blott för att de skola flytta in i en annan kommun, på det att kommunen skall bli befriad från dem i fattigvårdsavseende. Jag har till och med den personliga erfarenheten från min egen kommun, att grannkommunens fattigvårdsstyrelse, inom den kommun, där jag är bosatt, köpt tomt och uppfört hus för understödstagare att bo i, blott för att bli befriade från dem i fattigvårdsavseende. Skulle vi gå in för den regleringen, som herr Paulsen här givit anvisning på, komme vi in i förhållanden, som för oss fattigvårdsmän bleve omöjliga att utreda. Det är svårt nog, som det nu är.

Här finns i utskottets utlåtande en punkt, vilken jag för min del icke har någon direkt anmärkning att göra, men anser mig ändå böra peka på densamma, då jag tror att den i sin mån kommer att medföra tvister, innan det blivit fullt utrett, huru den skall tillämpas. Det är paragraf 40, som ju gäller ersättning. Där stadgas, att hemortskommunen, om den utgivit ersättning för vård av sjuka å vårdanstalter och dylikt, skall erhålla gottgörelse för »utgiven dagavgift och annan vårdkostnad» av landstinget. Jag har personligen ingenting att invända däremot, men jag har den bestämda uppfattningen, att tillägget »och annan vårdkostnad» kommer att föranleda en hel del tvistigheter och processer, innan det blir utrönt, vad därmed egentligen avses. Det är ju för närvarande så, att om ett samhälle, exempelvis Göteborg, som jag har någon erfarenhet av i detta avseende, får mottaga en person från ett annat samhälle, kan detta senare samhälle bli krävt på, och också tvunget att betala, icke endast vårdavgiften, det vill säga lasaretsavgiften, utan också särskild avgift åt läkare. Detsamma är förhållandet, när man måste skicka en patient till en vårdanstalt utom länet för erhållande av speciell vård, då man icke har någon sådan anstalt inom det län, där man är bosatt. Man får då en räkning på förutom vårdkostnaden även arvode till läkaren. Är det då fråga om en patient, som faller under 40 § 1 mom., har man rättighet att fordra ersättning, av landstinget, och såvitt jag kan tolka orden sådana de stå här, eller att man skall för »annan vårdkostnad utfå gottgörelse» av landstinget, måste därmed också avses det speciella läkararvode, som utgår i sådana fall, som jag nu berört.

Om nu förhållandet är sådant, vilket jag icke kan avgöra, och vilket jag inte har något principiellt att erinra mot, tror jag ändå, att det kommer att föranleda en hel del tvistigheter, innan saken blir helt utklarerad.

Herr talman! Från de utgångspunkter, från vilka jag sålunda har läst denna proposition och detta utskottsutlåtande, har jag intet annat yrkande att göra än att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Alströmer: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att göra en fråga till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Då han icke nu är närvarande, skall jag be att få vända mig till utskottet med hemställan att få en upplysning i anledning av en bestämmelse i 51 paragrafen av detta lagförslag. Där står:

»Konungen eller den myndighet, som Konungen därtill förordnar, äger, om och i den utsträckning förhållandena det påkalla, samt för tid, som befinnes lämplig, efter vederbörandes hörande, fastställa det belopp, med vilket, enligt nyss angiven grund, för vård å anstalt eller inrättning ersättning skall i olika fall utgå.»

I denna punkt äro Kungl. Maj:ts proposition och utskottet ense; där är sålunda ingen ändring gjord av utskottet. Utskottet talar i sin motivering om

medicinalstyrelsen såsom den myndighet, som sitter inne med material, lämpligt att kunna göra en utredning för fastställande av de priser, som skulle komma att gälla. Ser man på departementschefens yttrande, som återfinnes i propositionen på sidan 68, lyder det bland annat så:

»Att döma av det stora antal yttranden, i vilka påyrkats ett tariffsystem för all anstaltsvård, synes denna praxis hava starkt stöd i den allmänna uppfattningen. Det synes mig vid sådant förhållande lämpligast om, i överensstämmelse jämväl med kammarrättens därom uttryckta önskan, rätten till den skälighetsprövning i avseende å ersättningsbeloppets storlek, som nu allmänt praktiseras, blir klart och tydligt i lagen uttryckt.»

På ett annat ställe längre fram säger herr statsrådet:

»De belopp, efter vilka i den för fattigvårdsmål stadgade ordning ersättning för vård å anstalt skall utdömas, skola kunna på förhand av Kungl. Maj:t eller viss myndighet till siffran bestämmas.

Enligt min mening», fortsätter statsrådet, »synes principiellt hinder icke möta för en sådan åtgärd. Ett dylikt förfaringsätt läser i varje fall vara att föredraga framför ett system, enligt vilket den i högsta instans dömande myndigheten skulle genom på förhand fattade beslut i fråga om ersättningsbeloppets storlek binda sig för i viss riktning gående avgöranden i de särskilda fallen.»

Och slutligen yttrar herr statsrådet: »Det synes till en början uppenbart, att ett tariffsystem icke lämpar sig för annan fattigvård än anstaltsvård. Beträffande sådan annan fattigvård bör sålunda skälighetsprövningen verkställas av de dömande myndigheterna.»

I ett fall har sålunda här framhållits, att det skall vara kammarrätten eller annan dömande myndighet, Konungens befallningshavande eventuellt, som skulle fastställa denna tariff, men detta skulle i så fall endast gälla i fråga om annan fattigvård än anstaltsvård. Beträffande anstaltsvården återigen finnes icke i kungl. propositionen, ej heller i utskottets utlåtande, något meddelande om vilken den myndighet är, som har att fastställa dessa tariffer.

Då det onekligen kan vara av stort intresse för riksdagen att få detta fastslaget, då här ju kan komma i fråga dels kammarrätten, dels Konungens befallningshavande, dels vidare också socialstyrelsen eller medicinalstyrelsen — det finns ju många möjligheter — så vore det av värde att få höra ett yttrande från utskottet, vilken den myndighet är, som skulle vara avsedd att fastställa dessa för denna sak synnerligen viktiga bestämmelser.

Herr **Ericson** i Boxholm: Herr talman! Då andra lagutskottet bifallit de motioner, som jag varit med om att väcka i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, har jag i dessa frågor icke anledning att göra någon erinran.

Emellertid har herr Johansson i Kälkebo i en reservation ansett, att bestämmelsen om ränta å fattigvårdskostnad inte skulle lagfästas, detta under motivering att han trodde, att en sådan bestämmelse mera skulle skada än gagna det syfte, man ville nå. Som bekant beslöt förra årets riksdag att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t just på basis av den motion, jag då framlagt, med begäran om att räntebestämmelser skulle införas, och det var ingen, som hade någonting att säga däremot, då detta skrivelseförslag behandlades i riksdagen.

Jag vill gentemot herr Johansson i Kälkebo säga, att jag icke uteslutande ur synpunkten att söka minska fattigvårdsprocesserna ivrat för att bestämmelsen om ränta skall införas i lagen, ehuru jag dock vill säga att jag tror att den även i detta hänseende skall göra god verkan, som också herr Hage nyss anförde. Motivet baserar sig mera på att få infört ett moment i lagen, så att icke oviljan och obenägenheten att erkänna rättskrav uppmuntras eller

Ang. ändring
i fattigvårdslagen m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
i fattigvårds-
lagen m. m.
(Forts.)

premieras, såsom nu rentav är förhållandet. Som det nu är, kan en fattigvårdsstyrelse, även om hemortsfrågan ligger aldrig så klar, uraktlåta att svara på gjord anmaning. Den kan bestrida kravet när ärendet gått i process, och då Konungens befallningshavande slutligen fällt sitt utslag, kan styrelsen gå till kammarrätten och på så sätt fördröja frågans avgörande ytterligare två år. Under denna tid, alltså ofta flera år, har den kommun, där understödstagaren vistas, i förskott fått betala det understöd, som denne understödstagare behöver.

Nu skulle man ju gentemot detta kunna säga, att det sker en utjämning i fråga om processerna de olika kommunerna emellan. Om exempelvis A. kommun får förskottera för en understödstagare, som tillhör B. kommun, så får B. kommun en annan gång förskottera understöd till en person, som tillhör A. kommun, och på så sätt skulle det hela utjämnas. Det förhåller sig emellertid icke så i praktiken. Många fattigvårdsstyrelser erkänna nämligen kravet, om det är berättigat, redan vid anmaningen, då däremot andra oförtydligt satt i system att aldrig erkänna ett krav, även om saken ligger aldrig så klar. De neka blott kategoriskt, och betala aldrig en skuld till en annan kommun, förrän kammarrättens utslag fallit. När man erfar dylika arbetsmetoder hos en del fattigvårdsstyrelser, medan en del andra återigen genast söka att tillgodose rättvisan i sådana frågor, kan jag inte anse det vara oberättigat, om man inför en bestämmelse om ränteplikt för de kommuner, som förorsaka dröjsmål med frågornas avgörande.

Herr Johansson i Kälkebo drog fram vissa svårigheter, som skulle uppstå med avseende på ränteberäkningarna. Han nämnde särskilt sådana processer, som skulle uppstå i fråga om personer som t. ex. närmade sig sextioårsåldern. Under sådana förhållanden skulle svårigheter möta, då det bleve fråga om att utbetala för framtiden. Men det förhåller sig givetvis med en process beträffande sådana personer precis på samma sätt, som det förhåller sig med processer angående understödstagare, som äro under denna ålder. Frågan måste avgöras, och betalar vederbörande kommun, blir det ju alls ingen svårighet beträffande ränteberäkningarna, då det ju icke är meningen att någon ränta behöver utgå under sådana förhållanden.

Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter, och jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Jag begärde ordet, då en talare här önskade få en upplysning av utskottet angående vilken myndighet man inom utskottet hade tänkt sig skulle upprätta de tariffer, efter vilka skulle betalas ersättningar för lämnad vård. Inom utskottet talades både om kammarrätten, socialstyrelsen och medicinalstyrelsen. Av den formulering, som 51 § har fått, där det sägs att »Konungen eller den myndighet, som Konungen därtill förordnar äger», o. s. v., framgår emellertid, att dessa myndigheter antingen samfällt eller var för sig kunna, om Konungen så prövar lämpligt, fastställa ifrågavarande tariffer.

Sedan skall jag blott nämna ett par ord med avseende på herr Anderssons i Falkenberg farhågor för tolkningen av 40 §, när det gäller dagavgift och annan vårdkostnad. Denna dagavgift och vårdkostnad utgår givetvis icke i andra fall, än där det är fråga om avgifter på respektive anstalter, antingen det nu är kommunens, landstingets eller statens. Några andra kostnader kunna givetvis icke komma i fråga än rena kostnader för vård på någon dylik anstalt.

I övrigt skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen biföll kammaren utskottets hemställan.

*Ang. ändring
i fattighäls-
lagen m. m.
(Forts.)*

§ 8.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järn- eller spårväg; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckta motioner om skyldighet för järnväg att inhägnat sitt område.

*Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhägnat sitt
område.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehått till lagutskott hänvisade motionerna nr 156 i första kammaren av herr *Jonas Andersson m. fl.* och nr 287 i andra kammaren av herr *Olsson* i Hov *m. fl.*

I motionerna, vilka voro lika lydande, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville vid utarbetande av ny stängselförordning i densamma intaga bestämmelser om att järnväg skulle vara skyldig inhägnat sitt område.

Utskottet hemställde, att riksdagen med föranledande av ovanberörda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes dels skyndsamt verkställa utredning, huruvida nu gällande regler rörande järnvägs hägnadsskyldighet och plikt att gälda skadestånd för vid järnvägsdriften skadade kreatur borde jämkas i närboende jordägares intresse samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, dels vidtaga åtgärder för att förefintliga järnvägsstängsel måtte tillsvidare upprätthållas på sätt hittills varit vanligt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Det är alltid förenat med en viss risk att begära ordet, då det är ett enhälligt utskott, som står bakom ett betänkande, men jag har i alla fall dristat mig att göra detta, därför att jag tycker, att det bör så att säga skickas med några andra synpunkter än de, som kommit till synes i utskottsbetänkandet.

Jag hoppas, att kammarens ledamöter ha studerat detta betänkande så pass noga, att ni ha fått klart för eder, att det gäller en högst betydande ekonomisk fråga. Det är ju dessutom på det sättet, att i den mån man på kommunikationsmedel av olika slag lägger utgifter, som icke äro strängt nödvändiga, så kommer detta obönhörligen att visa sig i det taxeläge, som blir en följd av de utgifter, som kommunikationsföretagen i fråga åsamkas. När nu denna utredning väl under alla förhållanden kommer till stånd, tycker jag, att det även bör tagas hänsyn till, huruvida det icke må kunna anses vara rätt och billigt att även medgiva lättnader i redan befintlig stängselskyldighet vad beträffar såväl statens som enskilda järnvägar.

Låt mig anföra några fall. Från en trakt, som jag känner synnerligen väl, därför att jag dels växt upp på orten och dels också under större delen av mitt liv varit anställd i ett järnvägsföretags tjänst därstädes, skulle jag kunna räkna upp en hel del ställen, där nu tack vare innehållet i vederbörande järnvägs koncessionsvillkor, stängsel äro anbragta, fastän de mänskligt att döma icke fylla ett enda förnuftigt ändamål. Jag skall taga ett litet exempel. Det

Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhängna sitt
område.
(Forts.)

finns två järnvägar, som löpa parallellt i närheten av Ställdalens station. Där ha föreskrifterna i koncessionsvillkoren kommit att medföra, att det går ett stängsel mellan dessa bägge järnvägar, och det får jag lov att säga är ganska onödigt. Går jag sedan ovanför samma station, är det likadant där. Jag skulle, om jag ville trötta kammaren, men det vill jag icke, kunna räkna upp en hel rad sådana fall.

Dessutom tycker jag, att man verkligen icke kan begära, att de skyldigheter, som redan nu finnas, skola ökas ut, när vi ha fått ett nytt kommunikationsmedel, som jag vill påstå är minst lika farligt som järnvägarna, åtminstone för människornas säkerhet. Jag syftar då på de med 60 à 70 kilometers fart i timmen på landsvägarna framilande automobilerna. Jag har icke sett i utskottsbetänkandet något om, att man i detta fall skulle kräva, att stängsel uppsattes. Men jag vill säga, att det är minst lika viktigt ur säkerhetssynpunkt, att man tar hänsyn till sådana omständigheter. Jag tror dessutom, att det många gånger kan vara så, att det rent av blir billigare och ur nationalekonomisk synpunkt fördelaktigare, om ett trafikföretag finge lov att, såsom nu tillämpas på riksgränsbanan, lämna ersättning i vissa fall, där det är fråga om verklig förlust. Jag tror, att detta skulle vara till alla parter fromma.

Herr talman! Jag har vidare icke kunnat undgå att tycka, att lagutskottet i detta fall har tagit sig en viss befogenhet, som det kanske kan vara fråga om att det verkligen har. Jag kan i varje fall som ledamot av statsutskottet icke undgå att påpeka, att det synes framgå, att andra lagutskottet vill, att Kungl. Maj:t skall ålägga järnvägsstyrelsen att upprätthålla en del stängselanordningar. Jag är icke övertygad om att detta förfaringsätt är alldeles riktigt. Jag tror dessutom, att på de platser, där det är absolut nödvändigt, kommer det ändå att finnas stängsel, åtminstone till dess att hela frågan är klarlagd.

Då jag har denna uppfattning, anser jag, att det skulle vara klokare av riksdagen att taga utskottsbetänkandet med strykande i motiveringen av det stycke på sid. 12, som följer efter orden »snarast slutföres» och slutar med »varit vanligt», och förändra klämman på det sättet, att man ströke det första »dels» och likaledes det andra »dels» och vad därefter följer, så att klämman skulle komma att lyda, »att — — — Kungl. Maj:t täcktes skyndsamt verkställa utredning, huruvida nu gällande regler rörande järnvägs hägnadsskyldighet och plikt att gälda skadestånd för vid järnvägsdriften skadade kreatur böra jämkas i närboende jordägares intressen, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda». Där sättes punkt. Det andra är onödigt, och därmed införes dessutom en alldeles ny praxis, om riksdagen på förslag av andra lagutskottet ger Kungl. Maj:t direktiv av ekonomisk innebörd beträffande de affärsdrivande verkan.

Herr talman! Jag yrkar sålunda på uteslutande av det första stycket på sid. 12, som börjar med orden »och att» och slutar med orden »varit vanligt», samt att ordet »dels» i fjärde raden uppifrån i klämman strykes och att klämman slutar med orden »vartill utredningen kan föranleda».

Häruti instämde herrar *Lovén* och *Persson* i Fritorp.

Herr Ödström: Herr talman! Man kan förstå, att detta är en ganska viktig fråga, då statsutskottets vice ordförande går i elden för att bekämpa denna motion och lagutskottets föreliggande förslag. Jag tycker dock, att han ser icke fullt sakligt på detta ärende.

Vi känna ju så väl till, hur förhållandena varit ute i bygderna sedan 50—60 år tillbaka. Där ute på landsbygden ha vi väl ändå fått den uppfattningen, att statens järnvägar äro skyldiga att underhålla de stängsel, som finnas. Först under de senare tre, fyra åren har man kommit underfund med att så icke är förhållandet, då det undan för undan kommit skrivelser från järnvägs-

styrelsen med meddelande, att fr. o. m. den dagen kommer den icke vidare att underhålla stängsel vid järnvägen. Detta är ett ganska enkelt sätt att taga saken, och det förefaller mig högst besynnerligt, att icke statens järnvägar för länge sedan kommit underfund med denna nationalekonomiska förlust. Jag tycker verkligen, att man är ganska sent ute.

Min gode vän herr Anderson i Råstock ville i viss mån framhålla, att om vi skola behålla stängsel kring järnvägarna, måste vi också ha stängsel kring landsvägarna, ty där gå ju automobilerna fram med en hastighet av 60 å 70 kilometer i timmen. Vem har i detta fall ansvaret, när en ko eller ox blir överkörd? Naturligtvis bilens ägare. Men järnvägen nekar helt framt att betala någonting. Således kan det icke göras någon jämförelse härvidlag.

Vidare sade herr Anderson i Råstock, att hela denna tillställning är ganska onödig. Jag tror också, att den överskattas betydligt. Utskottet har väl heller aldrig förutsatt, att det skulle bli någon utsträckning av stängselskyldigheten, utan vad utskottet sagt är, att de stängsel, som finnas, böra bibehållas. Vi ha aldrig ingått på något resonemang, huruvida stängselskyldigheten skulle sträckas ut över områden, där det aldrig funnits stängsel.

För övrigt förefaller det mig, att om järnvägsstyrelsen skulle komma att fortsätta med detta nedrivande av stängsel, skulle det säkerligen komma att se mycket snyggt och prydligt ut efter järnvägarna, när Sveriges inbyggare själva komma att anordna järnvägsstängsel. De måste väl ändå i allmänhet ha något stängsel, men då blir det väl så, att den ene använder taggtråd, den andre höga staket och den tredje en gammal fallfärdig gärdsgård. Ur pryd- nadssynpunkt och ur praktiska synpunkter tror jag icke, man kan önska något dylikt.

En annan fråga, som statsutskottets vice ordförande var inne på, var att andra lagutskottet icke hade rätt att komma med en sådan framställning, som skulle föranleda några utgifter. Jag skall be att i så fall få återopå åtskilliga lagförslag, där det förekommit, att lagutskottet gått in till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, som haft vissa ekonomiska konsekvenser. Jag vill säga detta, därför att det har sagts, att andra lagutskottet aldrig någonsin har framställt en begäran, som föranlett några som helst kostnader. År 1924 hemställde andra lagutskottet i utlåtande nr 34 beträffande ensittarelagen, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder skulle vidtagas för att innehållit i gällande lagstiftning skulle bringas till intresserades kännedom. Det var vissa kostnader, som voro förenade med detta. Jag skulle för intresserade kunna lämna uppgift om åtskilliga förslag, som andra lagutskottet framkommit med och vilka medfört ekonomiska konsekvenser. Riksdagen har aldrig sagt ett ord om detta. Det finns här fem, sex stycken skrivelseförslag till Kungl. Maj:t från andra lagutskottet med begäran om utredning, och alla dessa förslag ha medfört ekonomiska konsekvenser. Man kan då knappast göra gällande, att andra lagutskottet i detta fall handlat felaktigt, därför att detta skulle vara en ekonomisk fråga.

Jag skulle vidare vilja säga, att om man ser saken realiter, är det ju ganska egendomligt det resonemang, som föres från järnvägarnas sida. Här säger man t. ex., att vi ha fått så stora lokomotiv, att man nu icke behöver riskera en urspärning genom att man kör över en ko eller ox eller häst. Det går för fullt i alla fall. Jag må säga, att ur djurskyddssynpunkt och ur säkerhetssynpunkt kan det väl ändå bli en ganska obehaglig sak. Man kan ju på landsbygden kanske få så stora kor och oxar eller andra djur, att lokomotiven icke kunna komma fram så lätt. Det är icke alls otänkbart, så fort som utvecklingen nu går. För övrigt vill jag säga, att det kan bli en viss risk för en tjänsteman, som skall hålla banan ren. Sedan man tagit bort stängslen, blir det icke trevligt att vara banvakt och hålla borta från banan vilda djur, tjurar och andra farliga djur.

*Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhålla sitt
område.
(Forts.)*

Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhängna sitt
område.
(Forts.)

Denna fråga är icke så enkel, som herrarna tro, ty det är väl ändå så, att man från början velat genom dessa stängsel freda det område, där järnvägen går fram, och tillgodose allmänhetens intressen. Jag måste verkligen ställa mig litet undrande, då jag ser dessa elektriska tåg, som passera mellan Stockholm och Göteborg, och tänker på att man river ned stängslen undan för undan. Det förefaller mig rätt så egendomligt, att en järnvägsstyrelse vill taga på sitt ansvar för de resandes egen, personalens och även för lokens säkerhets skull att riva ned stängslen. Lantbrukarna få väl söka freda sina djur själva, men icke blir det den säkerhet, som för närvarande finnes. Detta är ändå så talande exempel, att man borde draga sig för att taga bort stängslen i detta fall.

Det förekommer icke något sådant uttalande i utskottsutlåtandet, och man har heller aldrig inom utskottet tänkt sig, att det på grund av det yrkande, som utskottet framställt, skulle bli någon utsträckning av stängselskyldigheten, utan det är endast fråga om att bibehålla de stängsel, som finnas. Vi ha aldrig inom utskottet ens haft en aning om att någon skulle tro, att det vore fråga om en utsträckning av stängselskyldigheten för statens järnvägar. Långt därifrån, utan vad vi velat, det är att få en utredning från Kungl. Maj:ts sida, på vad sätt denna sak skall ordnas.

Det skulle vara mycket att tillägga, men jag skall icke vidare ingå på spörsmålet. Det förefaller dock litet egendomligt, som jag också sade i början av mitt anförande, att statens järnvägar nu efter 50 å 60 år kommit underfund med att man kunde taga bort alla stängsel. Nu resonerar man som så, att nu få bönderna själva hålla stängsel och valla sina djur, och släppa de in dem på järnvägen, så köra vi gladeligen ihjäl dem utan att betala. Det resonemanget tycker jag är ovärdigt statens järnvägar.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Någon lagstadgad skyldighet för järnväg att hålla stängsel lär icke finnas, och det är i anledning härav, som dessa tvenne motioner ha blivit väckta, vari yrkats, att Kungl. Maj:t ville vid utarbetande av ny stängselförordning i densamma intaga bestämmelser om att järnväg skall vara skyldig inhägnat sitt område.

Nu har emellertid den praxis utbildats, att statens järnvägar i stor utsträckning hållit stängsel. På senare tid har man dock uraktlåtit detta, och man har också nedtagit stängsel på vissa sträckor, där de tidigare ha funnits, vilket medfört, att en hel del jordägares djur ha kommit in på järnvägens område samt blivit skadade och i vissa fall dödade. Jordägarna ha därmed gjort större eller mindre förluster, och i vissa fall kan man uppvisa rätt stora förluster. Det är därför helt naturligt, att dessa begära att få något skydd mot den risk, som finnes.

Utskottet har emellertid i så måtto gått in för motionärernas framställning, att det yrkat på att en utredning skulle företagas, huruvida nu gällande regler rörande järnvägs hägnadsskyldighet och plikt att gälda skadestånd för vid järnvägsdriften skadade kreatur böra jämkas i närboende jordägares intresse o. s. v. Det som herr Anderson i Råstock här har anført som skäl mot ett bifall till motionerna och utskottets förslag, det är det som skall undersökas vid en blivande utredning. Det är väl ändå det minsta, man kan begära, när det gäller en sådan sak, att man genom utredning skall få utrönt, vem som skall vara den stängselskyldige och den ersättningsskyldige i vissa fall.

Herr Anderson i Råstock talade om, att man icke skall ålägga kommunikationsverken större utgifter, än vad som är strängt nödvändigt. Jag kan försäkra herr Anderson i Råstock, att jag delar hans uppfattning på denna punkt, och såvitt jag kan förstå, är också utskottet av samma mening, att det här icke skall bliva större utgifter, än vad som är strängt nödvändigt. Men visar en utredning att det är nödvändigt att ålägga ökade utgifter även för

kommunikationsverken, då får icke staten draga sig för dessa utgifter, om det är nödvändigt med hänsyn till andras berättigade intressen.

När det sedan gäller herr Andersons i Råstock påstående, att vi vilja ålägga järnvägsstyrelsen att hålla stängsel, så vill jag framhålla, att jag har inlagt den meningen i utskottets yrkande i den sista punkten, att utskottet har uttalat en önskan att nuvarande praxis skulle upprätthållas i fråga om stängselanordningar vid järnvägarna, och det tycker jag också är en rätt rimlig begäran, och hava järnvägarna hitintills ansett sig vara skyldiga att hålla stängsel skola de också upprätthålla denna praxis, så länge som det är nödvändigt och där man kan påvisa, att det är av behovet påkallat.

Det förefaller i övrigt, som om herr Andersons i Råstock synpunkter i övrigt äro något ensidiga, och jag tillåter mig försäkra herr Anderson i Råstock, att både jag och andra lagutskottets ledamöter äro lika måna om att icke kommunikationsverken åläggas utgifter i onödan.

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan, och som ytterligare skäl anföra för detta mitt yrkande, att utskottet är fullständigt enigt om det berättigade i det förslag som utskottet har kommit med, och det är ju också i viss mån en garanti för, både att ärendet är sakligt prövat och att man har moget övervägt sin ståndpunkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord i anledning av herr Andersons i Råstock inlägg, som utgick från den uppfattningen, att det endast är statsutskottet som har rättighet att göra framställningar till Kungl. Maj:t när dessa framställningar till äventyrs kunna innebära någon sorts utgift för statsverket. Jag har mycket stor respekt för statsutskottet, men det är dock omöjligt att jag kan få så stor, att jag måste inse, att ett lagutskott icke har rättighet att göra en sådan framställning. Om herr Anderson gör sig besväret att läsa utskottsutlåtandet och särskilt dess framställning, så innebär ju detta endast, att i avvaktan på den utredning som utskottet hemställt om skall man icke låta nuvarande stängsel förfalla. Det tycker jag är logiskt och förståndigt resonerat. Det är så förståndigt, att det till och med kunde passa statsutskottet att resonera så logiskt en gång.

För övrigt vill jag säga, att skall stängselskyldigheten åläggas enskilda, då skola herrarna få se, att det kommer att se mycket prydligt ut efter järnvägarna i framtiden. Det är alldeles riktigt som herr Ödström påpekade: stängsel måste det vara i de flesta fall, den ene sätter upp ett och den andre ett annat, och så kommer det att bli ett stängsel, som kommer att väcka både in- och utlänningars förvåning och kanske även herr Andersons i Råstock.

Jag tycker, att utskottets hemställan är synnerligen befogad, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Det var ju precis vad jag sade, att det är ganska farligt att begära ordet, då det är fråga om ett enhälligt utskott.

Här har man talat om stora och små lokomotiv, om större och mindre oxar och farliga tjurar, vad har man icke här velat rulla upp, bara därför att jag tillät mig att framdraga några andra synpunkter än utskottet lagt i dagen, då det skrivit sitt betänkande! Jag har icke sagt något om vad lagutskottet har föreslagit om utredningen. Jag har endast velat framhålla och något starkare stryka under att utredningen bör också avse, huruvida icke stängselskyldigheten kunde upphöra i vissa fall, och det vidhåller jag. Med min mångåriga järnvägsmanabana vet jag, att det i vissa fall är fullkomligt bortkastade pengar att, som det nu är, hålla stängsel, och det har jag velat stryka under och kommer icke att gå ifrån. Res ned till Skåne, där det icke finnes några gärdesgård-

*Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhånga sitt
område.
(Forts.)*

*Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhängna sitt
område.
(Forts.)*

dar uppförda emellan egendomarna och där ingen människa bryr sig om dem, utan de hava sina djur tjudrade på fälten eller på annat sätt eller där man ser efter djuren på ena eller andra sättet. — Eller res uppe i skogstrakterna, där det icke finnes utsikt till att det kommer ett enda djur under veckotal — där skall man hålla stängsel, när man dock icke behöver hava stängsel vid allmän väg. I alla fall skall jag icke i onödan riva upp debatten, men jag vill hava sagt, att det är nödvändigt att se litet mera fördomsfritt på denna sak, än vad man gjort från utskottets sida.

Beträffande sedan lagutskottets befogethet att föreslå utgifter vill jag för min del bara säga, att det är första gången det inträffat, att ett lagutskott kommit och velat föreslå riksdagen att ge Kungl. Maj:t i uppdrag att i sin ordning ge ett affärsdrivande verk direktiv. Detta är första gången, herrar Magnusson och Ödström, det har aldrig inträffat förut, och det är mot denna nya praxis, som jag velat vända mig.

Jag har, herr talman, icke hört något som förändrat min uppfattning. Jag vill åtminstone förmena, att man icke skall i onödan lägga lök på laxen och komma med nymodigheter som icke tjäna något till.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet av de synpunkter, som statsutskottets ärade vice ordförande lade på denna fråga.

Att det icke finnes någon bestämd laglig skyldighet för statens järnvägar, att inhägna järnvägarna, beror alldeles uppenbart på ett förbiseende från den tid, då järnvägarna började byggas, ty det ansågs väl då alldeles självklart, att banorna skulle inhägnas, och det gjorde man också. Det är först under de allra senaste åren, som järnvägsstyrelsen har vidtagit en förändring i detta hänseende. Det är naturligtvis förestavat av ekonomiska skäl, vilka ju också statsutskottets ärade vice ordförande gjort sig till tolk för.

Redan för kanske 6 å 7 år tillbaka hörde jag förebådas just detta, att stängslen skulle borttagas, och jag fäste då i en huvudstadstidning uppmärksamheten på denna sak. Från järnvägsstyrelsen svarades det då, att det icke var meningen att borttaga stängslen utom på särskilt sådana ställen, där stängsel uppenbarligen var onödigt, och man hänvisade i det fallet särskilt till Norrlands ödebygder och dylikt, där stängsel icke behövdes. För övrigt hade man alls icke tänkt på att i verkliga jordbrukardistrikt borttaga stängsel. Endast ett par år därefter började emellertid stängslen att rivas bort i min hemtrakt, vilken är ett rent jordbrukardistrikt, där det givetvis är nödvändigt att hava stängsel för att hindra djur att komma in på banan. Det är tydligen dessa förut omnämnda ekonomiska synpunkter som legat bakom järnvägsstyrelsens åtgöranden i dessa fall.

Jag skall emellertid be att få fästa uppmärksamheten på den bristande konsekvens, som i fråga om sparsam förvaltning tydligt gjort sig gällande från statens järnvägars sida. Endast ett par, tre år, innan stängslen togs bort, var järnvägens personal ute och jämkade stängslen, d. v. s. man hade kartor med sig och mätte ut, var rågången gick mellan statens mark och angränsande enskild mark, och om det befanns, att ett stängsel icke stod precis i själva gränslinjen, flyttades det ut. Särskilt vet jag ett fall, där det i en hagmark låg en rätt lång stenmur, och där det en sommar gick ett stort arbetslag och flyttade ut denna stenmur en eller annan fot för att få den rätta gränslinjen. Sedan var man ett par år senare i färd med att riva bort stängslen. Jag tycker, att när man vill anlägga ekonomiska synpunkter, borde man göra det med något mera konsekvens, än vad man gör i vissa fall. Och i det här fallet är det alldeles bestämt ett missriktat sparsamhetsnit, som gjort sig gällande.

Jag skall icke förlänga debatten med ytterligare skäl utan ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Hov: Herr talman! Denna fråga är icke endast en stats-ekonomisk fråga, utan den är även en synnerligen viktig fråga för den enskilde. Och jag vågar påstå, att den även är en moralisk fråga.

Staten har genom regeringen som organ beviljat en hel del koncessioner för enskilda järnvägar. I dessa koncessioner har i huvudsak föreskrivits, att järnvägarna skola inhägnas. Staten har under samma tid, som sådana föreskrifter givits åt enskilda, även själv inhägnat sitt område. Denna inhägnad har i de flesta fall skett så tidigt, att stängslen varit uppsatta, när expropriation av mark ägt rum, då det naturligtvis icke kunnat falla jordägaren in att yrka ersättning för det intrång, järnvägen åsamkat jordägaren genom att han själv fått lov att hägna eller valla sina djur för att skydda sig mot den skada, järnvägsdriften kunde åstadkomma.

Nu har på senare tid järnvägsstyrelsen kommit underfund med, att det icke finns någon laglig skyldighet för järnvägsstyrelsen att hålla stängsel efter järnvägarna. Skyldigheten står kvar för de enskilda järnvägarna, som i sina koncessioner hava inrymt, att de skola hålla stängsel, men järnvägsstyrelsen, som icke har någon koncession utan byggt under andra förhållanden, har funnit, att den kan draga sig ur denna moraliska förpliktelse i så måtto, att det aldrig har betalats något för det intrång, som åsamkats jordägare, därest icke något stängsel funnits. Vill man emellertid hylla den satsen, att man skall betala, vad man är skyldig sin nästa, så böra även statens järnvägar hylla den satsen att endera skola de hålla stängsel eller också skola de betala ersättning för de djur, som de köra ihjäl, om stängslen komma bort. Men det är icke nog med detta, utan då böra även statens järnvägar ersätta den kostnad, som djurägaren får vidkännas genom att han måste valla sina djur.

För övrigt är järnvägsstyrelsen synnerligen inkonsekvent i sina handlingar, såsom den föregående talaren redan anmärkt. I det vid föreliggande utskottsutlåtande fogade yttrandet från järnvägsstyrelsen står det: »Inhägnande av järnvägsområdet anses i regel icke böra äga rum — — där järnvägen genomgår sådan öppen jord, där markägarna själva icke hålla stängsel mellan sina ägor och sålunda få förutsättas genom vakthållning eller annorledes taga vård om sina kreatur.» Detta skrevs för något över ett år sedan. Icke förty har under det gångna året järnvägsförvaltningen i Gävleborgs län, där jag är hemma, och där jordägarna överallt hava sina ägor hägnade, låtit meddela, att stängslen skola komma att tagas bort. Även om man nu icke skulle ha stängsel mellan sina ägor, så finns det väl icke därför någon anledning för statens järnvägar att taga bort stängslen mellan ägor och järnvägen. Ty här föreligger väl ändå en väsentlig skillnad. Om djuren gå ifrån den enes ägor till den andres, kan detta visserligen medföra litet skadestånd för nedtrampad gröda och dylikt, men det är dock icke livsfarligt. Men komma de in på statens järnvägars område, kunna de samtidigt bli ihjälkörda.

För övrigt har frågan om skadeståndersättning i det här fallet blivit helt och hållet så att säga bortglömd. I lagen av 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägsdriften heter det i paragraf 6: »Har ren, tillhörig den, som har rätt till renbete enligt lagen om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, blivit annorledes än i 5 § sägs, i följd av järnvägsdrift skadad eller dödad, och skedde det i trakt, där lapparne vid tiden för skadans timande ägde uppehålla sig med sina renar, vare, ändå att icke järnvägens förvaltning eller betjäning vållat skadan, järnvägens innehavare skyldig gälda skadestånd», såvida icke lapparna rentav vållat sina renar in på järnvägens område, så att de blivit ihjälkörda. Det finns icke ringaste bestämmelse, som kan ge en jordägare i övrigt skydd. Men just där uppe i Lappland, där det icke finns några stängsel — och där det kanske icke lönar sig att sätta upp

Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhägna sitt
område.
(Forts.)

*Ang.
skyldighet för
järnväg att
inhängna sitt
område.
(Forts.)*

stängsel, därför att lapparna hava sina renar ute även under vintern, då snön är så riklig, att stängslen kanske äro översnöade, så att renarna ändå komma in på järnvägens område — där kan det vara befogat med den ersättning, som de tillerkänts genom denna lag. Men i och med att de tillerkänts en ersättning där uppe, synes det mig även vara på sin plats och i konsekvens med detta riksdagsbeslut, att sådan ersättning också utgår på andra orter, där kreatursstocken är väsentligt mycket dyrbarare och dess bibehållande alltså är väsentligt viktigare för landet, så att icke markägaren lider alltför stor skada.

Dessutom bör det hägnas så, att det icke uppstår kostnader genom nödvändigheten att valla djuren. Nuvarande lagar äro sådana, att om stängslen tagas bort och jag skall valla mina djur men ändå icke kan rå med att hålla dem ifrån järnvägen, utan de komma in på järnvägens område, och jag understår mig att träda in därpå för att därifrån föra bort mina djur, så är jag hemfallen till böter. Ty i trafikstadgan står det: »Utan vederbörligt tillstånd må icke någon beträda sådana delar av järnvägens område, som icke äro upplåtna till allmänheten.» Och i fjärde momentet av samma paragraf stå straffbestämmelserna: böter från 5 till 100 kronor. Man kan därför säga, att nu är det alldeles oresonligt, och att statens järnvägar rentav hänsynslöst försökt tillgodose järnvägens ekonomiska intressen men icke tagit någon hänsyn till enskildas ekonomiska intressen. Detta är icke ett befrämjande av det nationalekonomiska intresset. Ty om staten som sådan ger ut en viss summa för att hålla stängsel, eller om de enskilda göra det, är det väl ändå inom landet, som utgiften får göras. Järnvägsstyrelsens taktik, innebär ingen egentlig besparing för landet som sådant.

Det är sålunda enligt min mening fullt på sin plats, att denna fråga blir utredd ur alla synpunkter. Och jag vill hoppas, att när en utredning kommer till stånd, även jordbrukarnas intressen, som här äro synnerligen starka, få göra sig gällande, eller att jordbrukarna åtminstone få framföra sina synpunkter på saken.

Beträffande slutligen det uttalande i utskottets utlåtande, som statsutskottets vice ordförande opponerade sig emot, vill jag endast säga, att jag icke kan sätta mig till domare över, huruvida det är inkonstitutionellt att komma med ett sådant förslag, som lagutskottet framställt, nämligen att göra en erinran till järnvägsstyrelsen om att bibehålla stängslen. Det kan jag icke yttra mig om. Men vad jag bestämt vågar påstå är, att det är en praktisk och klok erinran, som lagutskottet här har gjort. Och jag tror bestämt, att det även ur statens synpunkt är synnerligen klokt, att järnvägsstyrelsen avvaktar utgången av utredningen, innan den raserar stängslen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.36 e. m.

In fidem
Per Cronvall.